

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0123
спеціальності: 012 «Дошкільна освіта»
освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»
Д. О. Пільгун

Керівник: доцент кафедри дошкільної та початкової
освіти, к. пед. н. _____ О. О. Самсонова

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та початкової
освіти, к. пед. н. _____ Н. В. Вахняк

Запоріжжя
2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Пільгун Діані Олександрівні

- 1. Тема роботи:** «Творчий розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації»
керівник роботи Самсонова Олена Олександрівна, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної та початкової освіти
затверджені наказом ЗНУ від «24» вересня 2024 року № 1447-с
- 2. Строк подання студентом роботи** 01 грудня 2024 р.
- 3. Вихідні дані до роботи:** матеріали педагогічної практики, курсових робіт.
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):** проаналізувати сутність ключових понять дослідження; з'ясувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці сучасної дошкільної школи; розробити програму творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації; розробити й теоретично обґрунтувати педагогічні умови запровадження програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації.
- 5. Перелік графічного матеріалу:** 7 таблиць

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Самсонова О. О.	09.03.24 р.	09.03.24 р.
Розділ 1	Самсонова О. О.	06.04.24 р.	06.04.24 р.
Розділ 2	Самсонова О. О.	18.06.24 р.	18.06.24 р.
Висновки	Самсонова О. О.	09.09.24 р.	09.09.24 р.
Додатки	Самсонова О. О.	29.10.24 р.	29.10.24 р.

7. Дата видачі завдання: 09.03.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Збір та систематизація матеріалу	лютий	виконано
2.	Написання вступу	березень	виконано
3.	Написання першого розділу	квітень-травень	виконано
4.	Написання другого розділу	червень	виконано
5.	Написання висновків	вересень	виконано
6.	Оформлення додатків	жовтень	виконано
7.	Оформлення роботи, рецензування	листопад	виконано
8.	Захист	грудень	

Студент _____ Пільгун Д. О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Самсонова О. О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Вахняк Н. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 63 с., 7 таблиць, 54 джерела, 3 додатки.

Мета дослідження: розроблення і теоретичне обґрунтування педагогічних умов запровадження програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації в закладі дошкільної освіти.

Об'єкт дослідження: процес творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: педагогічні умови програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації в закладі дошкільної освіти.

Методи дослідження: загальні методи наукового пізнання – діалектичний і логічний методи пізнання, абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція при визначенні педагогічних умов запровадження програми творчого розвитку дошкільнят засобами театралізації, розроблення програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації; методи теоретичного дослідження – педагогічний аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури, нормативно-правових документів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження сутності, структури і особливостей творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Теоретичне значення роботи полягає в науковому обґрунтуванні педагогічних умов програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації в закладі дошкільної освіти.

Практичне значення полягає в розробленні програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації та педагогічних умов її запровадження в освітній процес закладу дошкільної освіти.

Галузь використання: заклади дошкільної освіти.

ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК, ДІТИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ,
ТЕАТРАЛІЗАЦІЯ

SUMMARY

Pilhun D.O. Creative Development of Children of Preschool Age by Means of Theatrical Activity

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, conclusions, a list of references (54 articles, 9 of foreign origin), and 3 appendices.

The current challenges that Ukraine is facing, including the military conflict, the growing number of internally displaced persons, and stressful situations, affect the psychological state of both adults and children, especially preschoolers. In these conditions, educational institutions are faced with the task of creating a favorable environment for the emotional, social and creative development of children.

Numerous studies in pedagogy and psychology confirm the effectiveness of using various means for creative development, among which game and theatrical activities play a key role. According to researchers, theatrical activities create a special space for self-expression, where children can safely and freely express their creativity, empathize and experiment with roles.

Theatrical activities are an effective means of creative development, a method of psychological support and emotional stabilization. Reforming Ukraine's modern education system requires finding ways to create optimal conditions for each child's creative self-realization, to improve the quality of preschool education in order to ensure the development of preschool children's creative abilities.

However, practice shows that theater art is used in the educational process with preschoolers mainly as an educational and entertainment tool, which deprives the educational process of the opportunity to solve the problem of shaping the creative development of preschool children.

The purpose of the study is to theoretically substantiate and develop pedagogical conditions for the implementation of a program of creative development of children of preschool age through theater in a preschool education institution.

Achieving this goal requires solving the following research objectives.

1. To find out the essence of the concepts: “development”, “creative development”, “creative development of children of preschool age”.

2. To characterize theatricalization as a factor of creative development of children of preschool age.

3. To develop a program of creative development of children of preschool age by means of theater.

4. To develop and substantiate pedagogical conditions for the implementation of the program of creative development of children of preschool age by means of theater

Object of research: the process of creative development of children of preschool age.

Subject of the study: pedagogical conditions for the implementation of the program of creative development of children of preschool age by means of theatricalization

Part 1 “Scientific and Theoretical Foundations of the Problem of Creative Development of Children of Preschool Age” contains the terminological field of research on the problem of creative development of children of preschool age, analysis of theatricalization as a means of creative development of preschool children.

Part 2 “Theoretical Substantiation of Pedagogical Conditions of Implementation of the Program of Creative Development of Children of Preschool Age by Means of Theater” presents the developed program of creative development of preschool children by means of theater, develops and theoretically substantiates the pedagogical conditions for the effective implementation of the program of creative development of children of preschool age by means of theater.

The results obtained can be used by teachers of preschool and out-of-school education institutions.

Keywords: creative development, children of preschool age, theatricalization

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Науково-теоретичні засади проблеми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку	12
1.1. Термінологічне поле дослідження проблеми творчого розвитку дітей дошкільного віку.	12
1.2. Театралізація як засіб творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку	27
Розділ 2. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов запровадження програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації	40
2.1. Програма творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації.....	40
2.2. Педагогічні умови запровадження програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації.....	53
Висновки.....	67
Список використаних джерел.....	70
Додатки.....	75

ВСТУП

Сучасні виклики, в яких перебуває Україна, зокрема військовий конфлікт, зростання кількості переселенців і стресові ситуації позначаються на психологічному стані як дорослих, так і дітей, особливо дошкільного віку. В цих умовах перед освітніми закладами постає завдання створення сприятливого середовища для емоційного, соціального та творчого розвитку дітей.

Це включає забезпечення підтримки дітям, які переживають стрес, страх, адаптуються до нових обставин та середовищ, а також розвиток навичок, що допоможуть їм ефективно взаємодіяти з однолітками і дорослими.

Актуальність проблеми підтверджується основними положеннями законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Національної доктрини розвитку освіти XXI століття, Конвенцією про права дитини, Концепцією Нової української школи, Базовим компонентом дошкільної освіти та ін., які унормовують діяльність закладів дошкільної освіти, декларують творчий розвиток дитини як одне з основних завдань.

Зокрема, Закон України «Про освіту» акцентує на необхідності створення умов для всебічного розвитку особистості, формуванні творчих здібностей, соціальних та емоційних навичок, які є основою для успішної адаптації та подальшого навчання дітей. Закон України «Про дошкільну освіту» визначає дошкільну освіту як обов'язковий первинний складник безперервної освіти в Україні, спрямовану на розвиток дитини, її творчих здібностей та підготовку до школи. Національна доктрина розвитку освіти XXI століття акцентує на формуванні духовно багатой, творчо активної особистості, яка здатна реалізувати свій потенціал. Конвенція ООН про права дитини, ратифікована Україною, наголошує на праві кожної дитини на освіту, яка сприятиме її всебічному розвитку. Концепція Нової української школи (НУШ) передбачає інтеграцію сучасних методик і засобів, що сприяють розвитку компетенцій XXI століття, серед яких важливими є креативність, критичне мислення,

комунікація і співпраця. Базовий компонент дошкільної освіти, як державний стандарт дошкільної освіти, наголошує на необхідності розвитку творчих здібностей, соціальних навичок та емоційної стабільності дітей.

В основу державного стандарту дошкільної освіти покладено ідеї гармонійного розвитку особистості дитини, визнання самоцінності дошкільного дитинства та його ролі в розвитку особистості. На законодавчому рівні задекларовано щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства; повага до неї, особливостей її розвитку та індивідуального досвіду; розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей.

Літературні джерела доводять, що творчість розглядається як важливий складник всебічного розвитку особистості, що сприяє формуванню у дитини уяви, емоційної виразності, мислення і соціальних навичок. У наукових роботах таких авторів, як І. Біла, І. Бех, А. Богуш, В. Клименко, О. Кульчицька, С. Ладивір, В. Моляко, О. Музика, Т. Піроженко, В. Рибалко, В. Рогозіна, В. Роменець, Г. Сухорукова, підкреслюється, що творчість є основним механізмом пізнання і засобом формування індивідуальності дитини. Науковці стверджують, що дошкільний вік є сенситивним у творчому розвитку особистості, творча діяльність дозволяє дитині вільно висловлювати свої думки, фантазії та емоції, що сприяє її психічному розвитку і формуванню самостійного мислення.

Сучасні українські науковці, такі як Н. Гавриш, О. Кононко, Л. Лохвицька, акцентують на важливості пошуку ефективних шляхів творчого розвитку у закладах дошкільної освіти, формуванні базових компетентностей, необхідних для подальшого навчання. Їхні дослідження підтверджують, що творчий розвиток стимулює мовленнєві, пізнавальні та комунікативні здібності, що є важливими для адаптації дитини у суспільстві та у школі.

Також численні дослідження з педагогіки та психології підтверджують ефективність використання різних засобів для творчого розвитку, серед яких ключове місце займають ігрова та театралізована діяльність. Згідно з дослідженнями науковців, театралізована діяльність створює особливий простір

для самовираження, в якому діти можуть безпечно та вільно проявляти свою креативність, співпереживати та експериментувати з ролями.

Театралізована діяльність виступає ефективним засобом творчого розвитку, ефективним методом психологічної підтримки та емоційної стабілізації. Реформування сучасної системи освіти України потребує пошуку засобів, покликаних створити оптимальні умови для творчої самореалізації кожної дитини, підвищити якість дошкільної освіти з метою забезпечення розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Як найвищу цінність розглядають творчість сучасні вітчизняні науковці (І. Бех, В. Клименко, С. Ладивір, В. Моляко, О. Музика, Т. Піроженко, Л. Рябокінь, Л. Сохань, О. Сухомлинська, К. Чорна та ін.) і вважають пріоритетним для дитини саме процес творення як діяльності з саморозвитку, а не продукт творчої діяльності та його технічну якість.

Науковці вважають, що успішність творчого розвитку дитини безпосередньо залежить від низки важливих чинників, які створюють сприятливі умови для формування креативності та самовираження.

Проте, практика свідчить, що театральне мистецтво використовується в освітньому процесі з дошкільниками переважно як навчально-розважальний засіб, що позбавляє освітній процес можливості розв'язати завдання з формування творчого розвитку дітей дошкільного віку.

Мета дослідження полягає в розробленні і теоретичному обґрунтуванні педагогічних умов запровадження програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації в закладі дошкільної освіти.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати сутність понять: «розвиток», «творчий розвиток», «творчий розвиток дітей старшого дошкільного віку».
2. Схарактеризувати театралізацію як чинник творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку.
3. Розробити програму творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації.

4. Розробити й обґрунтувати педагогічні умови запровадження програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації.

Об'єкт дослідження – процес творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – педагогічні умови запровадження програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації.

Для розв'язання поставлених завдань було застосовано наступні методи дослідження: загальні методи наукового пізнання – діалектичний і логічний методи пізнання, абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція при визначенні педагогічних умов запровадження програми творчого розвитку дошкільнят засобами театралізації, розроблення програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації; методи теоретичного дослідження – педагогічний аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури, нормативно-правових документів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження сутності, структури і особливостей творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Теоретичне значення дослідження полягає в науковому обґрунтуванні педагогічних умов програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації в закладі дошкільної освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації та педагогічних умов її запровадження в освітній процес закладу дошкільної освіти.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Термінологічне поле дослідження проблеми творчого розвитку дітей дошкільного віку

Сучасна система освіти в Україні перебуває у стані реформування та стикається з численними викликами. В цей період вона надає особливої уваги творчому розвитку дітей як одному з ключових аспектів їхнього гармонійного розвитку. Ця необхідність зумовлена змінами в освітніх підходах, що викликані соціальними, економічними та геополітичними обставинами, зокрема війною, економічними труднощами та інтеграцією до європейського освітнього простору.

У контексті реформування освіти важливість творчого розвитку визначається завданням формування у дітей ключових компетентностей, серед яких креативність є однією з базових. Концепція Нової української школи (НУШ) орієнтована на створення середовища, де діти мають можливість розвивати свою уяву, фантазію, емоційну виразність та здатність до критичного мислення.

Одним з основних завдань дошкільної освіти задекларовано творчий розвиток дитини. В основу Базового компонента дошкільної освіти покладено ідеї гуманістичної педагогіки, спрямовані на визнання самоцінності дошкільного дитинства, його потенціалу та особливої ролі в розвитку особистості; щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства; повагу до дитини, особливостей її розвитку та індивідуального досвіду; розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей [3, С. 3–4].

Питання творчого розвитку дітей завжди займало важливе місце у вітчизняній педагогіці, адже розвиток креативності розглядається як основа

всебічного формування особистості. Українські педагоги і вчені, такі як В. Клименко, С. Ладивір, В. Моляко, О. Музика, Т. Піроженко, С. Русова, Л. Рябокінь, Л. Сисоєва, Л. Сохань, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська та інш., зробили значний внесок у розуміння сутності творчості та її ролі у вихованні дітей.

Дослідження проблеми творчого розвитку дітей дошкільного віку є важливим напрямом у педагогіці, адже він закладає основи для подальшого розвитку дитячої особистості, сприяє формуванню креативності, самовираження та критичного мислення. Для глибшого розуміння цієї проблеми необхідно розглянути ключові дефініції, зокрема «розвиток», «творчий розвиток» і «творчий розвиток дітей старшого дошкільного віку».

Феномен розвитку є об'єктом вивчення таких наук, як філософія, психологія й педагогіка. Кожна з наук робить своєрідний внесок у розуміння цього процесу, зокрема в контексті розвитку особистості, інтелекту, емоційної сфери та соціальних навичок.

Філософи звертаються до питання розвитку крізь призму понять еволюції, самопізнання, самовдосконалення та пізнання світу. Однією з основних філософських традицій є діалектичний підхід, що виводить розвиток як результат взаємодії протилежних сил або внутрішніх суперечностей. У цьому контексті розвиток розглядається не як лінійний процес, а як циклічний, де кожен етап містить у собі новий потенціал для змін.

Окремі етапи розвитку особистості й суспільства Гегель трактував як взаємозв'язок суперечностей, де кожна нова стадія розвитку з'являється на базі попередньої, і водночас вирішує її внутрішні суперечності.

Платон і Аристотель розглядали розвиток як шлях до досягнення «досконалості» людини, що можна описати через ідеї самовдосконалення та розвитку внутрішніх здібностей, закладених у природі людини.

Психологія акцентує на внутрішніх механізмах розвитку, взаємозв'язку між біологічними, соціальними та культурними факторами. Розвиток

розглядається крізь призму когнітивних, емоційних, моральних та соціальних змін.

Один із основних теоретиків розвитку дітей Ж. Піаже виокремив різні стадії розвитку інтелекту. Він вважав, що розвиток дитини проходить через певні етапи, кожен з яких має свої особливості в організації пізнавальної діяльності.

Л. Виготський розглядав розвиток в концепції «зони найближчого розвитку», акцентував на соціальній природі пізнання, де розвиток відбувається завдяки соціальним взаємодіям.

Е. Еріксон розробив концепцію психосоціальних етапів розвитку, де підкреслив важливість вирішення соціальних і особистісних криз на різних етапах життя для здорового розвитку особистості.

Психологи у вивченні феномену розвитку сходяться на його визначенні, як процесу незворотних, спрямованих і закономірних змін, що призводить до виникнення кількісних, якісних і структурних перетворень психіки й поведінки людини [27, с. 260]. Розвиток у психології пов'язується з пізнанням, яке розуміється як процес цілеспрямованого активного відображення об'єктивного світу у свідомості людини [26, с. 206].

Рушійними силами розвитку С. Сисоева, називає внутрішні суперечності та розглядає його як зміни внутрішніх задатків, спричинені внутрішніми чинниками – протиріччями, на відміну від формування, в якому відбувається становлення особистості під впливом зовнішніх чинників, перш за все, соціального середовища [35].

У педагогічному контексті розвиток визначається як процес формування особистості через навчання і виховання. Педагоги досліджують, як створити оптимальні умови для розвитку дітей, як сприяти розвитку їхніх творчих здібностей, пізнавальної активності, моральних якостей.

Я. А. Коменський вважав, що освіта повинна враховувати етапи розвитку дитини і її природні здібності. Я. А. Коменський наголошував на необхідності

гармонійного поєднання фізичного, інтелектуального та морального розвитку в навчальному процесі.

М. Монтесорі розробила педагогічну систему, яка акцентує на індивідуальності кожної дитини та її здатності до саморозвитку в спеціально організованому середовищі.

С. Русова акцентувала на важливості виховання творчої особистості, вважаючи, що розвиток дітей відбувається шляхом самовираження та ігрової діяльності.

Отже, психолого-педагогічні науки трактують розвиток як процес, у ході якого відбуваються якісні зміни особистості людини в результаті її соціалізації та взаємодії з навколишнім соціальним середовищем.

Для розуміння поняття «творчий розвиток» необхідно детально проаналізувати дефініцію «творчість», яка є базовим компонентом цього явища. Творчість є складним, багатовимірним поняттям, що охоплює пізнавальні, емоційні та практичні аспекти діяльності людини. Філософський словник тлумачить «творчість» як людську здатність виходити за межі наявного стану речей та шляхом зміни природних сутностей виробляти те, чого поза людиною, людською діяльністю не існує та існувати не може [41].

У науковій літературі існують різні підходи до визначення творчості, які базуються на філософських, психологічних, педагогічних та соціокультурних підходах.

Науковці філософської галузі розглядають поняття «творчість» як багатовимірне явище, що охоплює сутність і природу людської діяльності, процес створення нового, а також взаємозв'язок людини з буттям і суспільством. Творчість є центральною темою багатьох філософських досліджень, оскільки вона розкриває можливості людського розуму, свободи і здатності до трансформації світу. У класичній філософії творчість часто розглядається як основа буття, форма розкриття абсолютного духу (Ф. Шеллінг); спосіб «відкриття істини буття» засобами мистецтва, який допомагає людині розкрити себе і своє місце у світі (М. Гайдеггер); прояв

автономії людського розуму, в якому велике значення належить уяві, особливо в контексті естетичного досвіду (І. Кант); свобода вибору і відповідальність за створення власного життя, спосіб реалізації екзистенційної свободи (Ж. Сартр); діалектичний процес, у якому конфлікт протилежностей веде до синтезу й створення нової ідеї чи форми (Г. Гегель).

Філософи прагнули знайти баланс між раціональним мисленням і емоційною уявою в процесі творчості. Так, А. Бергсон наголошував на важливості інтуїції в процесі творчого мислення, яке не завжди підпорядковується логіці; Г. Сковорода, Е. Фромм вказували на прагнення особистості усвідомити на духовному рівні внутрішній і зовнішній світ. Філософи розглядали творчість у контексті онтології, естетики, етики, екзистенціалізму та соціальної філософії. Загальним для цих підходів є розуміння творчості як унікальної здатності людини створювати нове – ідеї, форми, цінності або сенс, що є важливим елементом як індивідуального, так і суспільного розвитку.

У психологічному словнику феномен творчості визначається як «високосвідома діяльність» особистості, що спрямована на «створення нових продуктів матеріальної і духовної культури, які мають суспільно-історичну цінність» [26, с. 352].

Проведений аналіз понять, дозволяє зробити висновок, що представники аксіологічного підходу (К. Ясперс, А. Бергсон) основою творчості вважають глибинну екзистенцію людини, а інтуїцію способом її осягання. Е. Фромм, К. Роджерс, А. Маслоу розглядали творчість як особистісну потребу вищого, духовного рівня, прагнення до самовираження і вважали, що будь-яка людина може творчо діяти і перетворювати зовнішній світ і саму себе в процесі творчої діяльності. А. Маслоу вважав, що творчість може проявлятися у повсякденному житті людини і виокремлював дві стадії: первинну, в процесі якої здійснюється пошук ідеї, людиною рухає емоція інтересу і супроводжується натхненням, збудженням, імпровізацією; вторинну, яка характеризується втіленням ідеї, сила пізнавального інтересу знижується, а підвищується роль самодисципліни і

наполегливої праці [48].

Вітчизняний дослідник психологічних аспектів творчості В. Роменець визначає творчість як діяльність, у процесі якої відбувається формування людини та уможливлення «вияву її неповторної індивідуальності» [29, с. 9]. У контексті діяльності розглядає творчість В. Моляко і зазначає про її подвійний психологічний аспект: особистісний (здібності, мотивація) і процесуальний (знання, вміння, навички). Г. Костюк вважає, що творчість може знаходитися в різних станах, а її механізми починають працювати в процесі самореалізації людини і є для неї найвищою насолодою [15]. У зв'язку з цим творчість розглядається представниками гуманістичної психології як цінність, яка надає людському життю сенс. Як найвищу цінність розглядають творчість І. Бех, В. Клименко, С. Ладивір, В. Моляко, О. Музика, Т. Піроженко, Л. Рябокін, Л. Сохань, О. Сухомлинська, К. Чорна та ін. і вважають пріоритетним для дитини саме процес творення як діяльності з саморозвитку, а не продукт творчої діяльності та його технічну якість.

Л. Виготський наголошував на ролі уяви у творчості, вважаючи її основою створення нових образів і ідей, які не можуть бути виведені лише з наявного досвіду. Дж. Гілфорд вивчав творчість як прояв дивергентного мислення, здатності знаходити оригінальні та нестандартні рішення [47]. Ф. Шеллінг трактував творчість як прояв свободи людини у створенні нової реальності.

У педагогіці творчість визначається як діяльність, спрямована на розвиток пізнавальних і креативних здібностей, що дозволяє дитині реалізовувати свій потенціал через різні форми діяльності (ігрову, навчальну, художню тощо). Поняття «творчість» у педагогічному словнику зосереджується переважно на продуктивній діяльності, результатом якої є «якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення», формування «різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності», на розвиток стійких творчих інтересів,

цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань», які сприяють збагаченню духовної сфери особистості [9, с. 326].

В. Сухомлинський розглядав творчість як компонент гармонійного розвитку особистості, яка формується в процесі морального, інтелектуального та естетичного виховання і стверджував, що саме у творчій діяльності розкривається внутрішній світ дитини, забезпечується взаємозв'язок між її інтелектуальним життям та проявом особистого потенціалу [37, с. 471].

Сучасні науковці (О. Бандура, В. Доній, І. Єрмаков, Г. Ковганич, В. Ляшенко, Л. Михайлова, В. Мозговий, Г. Несен, Л. Сохань, С. Шевцова та ін.) продовжують вчення В. Сухомлинського, розглядають творчість як вищу форму прояву природи людини, що виявляється у свободі вибору стратегії життя, свідомому перетворенні самого себе, власному життєтворенні.

Отже, аналіз проблеми творчості в галузі філософії, психології і педагогіки дозволяє трактувати «творчість» як діяльність людини, що охоплює процес створення нового, самовираження особистості, а також трансформацію дійсності в різних сферах людської життєдіяльності. Кожна з цих галузей надає свій акцент у визначенні творчості, утворюючи комплексний підхід до її розуміння. Основними характеристиками творчості науковці визначають: оригінальність, здатність до створення нових ідей, які відрізняються від уже відомих; новизну, створення якісно нового продукту, який раніше не існував; продуктивність, можливість реалізації творчого задуму в матеріальній або ідеальній формі; емоційність, супровід творчої діяльності високим рівнем емоційної залученості.

Творчий розвиток є процесом формування і вдосконалення творчих здібностей та охоплює: розвиток уяви та фантазії; формування креативного мислення; стимулювання ініціативи та самовираження; створення умов для реалізації творчого потенціалу в різних видах діяльності.

У дослідженнях науковців творчий розвиток розглядається як один із ключових аспектів формування особистості, що охоплює розвиток уяви, творчого мислення, інноваційності та самовираження. Багато закордонних

досліджень приділяють увагу як теоретичним, так і практичним аспектам творчості, розкривають її значення для навчання, соціалізації та адаптації дитини в сучасному світі.

Так, Дж. Гілфорд запропонував поняття «креативного мислення» у рамках своєї моделі інтелекту, диференціював мислення конвергентне (логічне) і дивергентне (творче) та наголошував, що творчість полягає у здатності генерувати оригінальні та багатоваріантні ідеї [47]. Е. Торранс розробив відомі «Тести творчого мислення Торранса», які використовуються для оцінки рівня креативності та здатності нестандартного розв'язання проблем [53]. Г. Гарднер у своїй теорії множинного інтелекту виокремив творчий інтелект як одну з ключових складових гармонійного розвитку особистості, стверджував, що творчість залежить від індивідуальних здібностей і може проявлятися у різних формах (музична, художня, лінгвістична тощо) [46]. К. Роджерс акцентував на значенні внутрішньої мотивації у творчості, вважав, що креативність з'являється у сприятливому середовищі, де дитина відчуває свободу і підтримку [52]. К. Робінсон у своїх роботах критикував традиційну систему освіти, яка, за його словами, придушує креативність, наголошував на необхідності створення освітнього середовища, яке стимулює інноваційне мислення, заохочує експерименти і дозволяє дітям помилятися [51]. М. Монтесорі розробила методику навчання, яка підкреслює значення творчої самостійності дитини. Її підхід базується на свободі вибору, використанні сенсорних матеріалів і створенні стимулювального середовища [49]. Ж. Піаже вважав гру основним засобом розвитку уяви та творчого мислення у дітей. За його теорією когнітивного розвитку, гра сприяє формуванню символічного мислення і здатності до експериментування [50]. Л. Виготський, хоча і є представником радянської психології, його ідеї широко вивчалися і використовувалися на Заході. Він підкреслював роль гри у розвитку уяви, яка є основою творчої діяльності [54].

Зарубіжні дослідження творчості активно впливають на розвиток сучасних освітніх систем. Вони стимулюють: впровадження інтерактивних

методик; створення середовища, яке підтримує ініціативу та експериментування; розвиток емоційного інтелекту засобами мистецьких та театралізованих практик; використання гри як основного методу навчання в дошкільній освіті. Зарубіжні науковці зробили значний внесок у розуміння творчого розвитку як багатовимірного явища, що охоплює психологічні, педагогічні, соціальні та культурні аспекти. Їхні дослідження закладають основу для вдосконалення методик роботи з дітьми і створення умов, що сприяють розкриттю творчого потенціалу.

На основі проведених досліджень творчий розвиток можна розглядати як складний процес, що охоплює формування, активізацію та реалізацію креативних здібностей особистості, який інтегрує емоційні, когнітивні, соціальні, мотиваційні та діяльнісні аспекти розвитку та спрямований на створення нового, оригінального продукту, ідей чи способів діяльності.

У дошкільному віці творчий розвиток характеризується високою пластичністю та можливістю для самовираження через різні види діяльності: малювання, ліплення, спів, музика, рольові ігри. Творчий розвиток є важливим аспектом загального розвитку дитини, що дозволяє їй реалізувати свій потенціал, відкривати нові можливості для взаємодії з навколишнім світом.

Творчий розвиток в дошкільному віці пов'язується в психології зі специфічними видами дитячої діяльності – грою, художньо-естетичною творчістю, пошуково-дослідницькою, пізнавальною, комунікативною та творчими здібностями, які під час них набувають розвитку. Творчі здібності розглядаються як самостійна та динамічна система окремих особистісних якостей, що у поєднанні між собою утворюють інтегровану якість, що формується та проявляється у творчій діяльності і забезпечує розвивальну взаємодію особистості з навколишнім середовищем у процесі проблемно-пошукової діяльності. Між іншим, така система передбачає наявність креативного компонента як передумови формування додаткових пошукових мотивів, які сприяють успішній творчій діяльності [15].

Важливу роль у розвитку творчих здібностей відіграють мотиви до

пізнавальної діяльності і прагнення до нового, невідомого, цікавого. В. Сухомлинський розглядав особистість дитини як результат її саморозвитку, а психологічним механізмом реалізації такого саморозвитку вважав поєднання впливу дорослого і активності дитини з переважанням останньої [36].

Важливу роль у творчому розвитку в дитинстві відіграють мотиви до пізнавальної діяльності, які формують внутрішню потребу дитини до самостійного дослідження світу, відкриття нового, невідомого та цікавого. Ці мотиви стають рушійною силою у становленні креативності, стимулюють уяву, дивергентне мислення та здатність до створення оригінальних рішень. Прагнення дитини до відкриття нового об'єднує її природну цікавість із прагненням зрозуміти складніші явища та явища навколишнього світу. Інтерес стає джерелом натхнення та сприяє зосередженню на творчій діяльності (за дослідженнями Л. Виготського). Діти, які мають внутрішню мотивацію до творчої діяльності, демонструють схильність до самостійного прийняття рішень і пошуку нових підходів. Самостійна діяльність дозволяє розвивати здатність до рефлексії, що є важливим складником творчого мислення (М. Монтесорі).

Почуття задоволення від відкриття нового або досягнення результату сприяє зміцненню інтересу до творчої діяльності. Емоційна частина допомагає утримувати увагу на завданні та стимулює прагнення до вдосконалення. Гра стимулює природний інтерес дитини, дозволяє їй навчатися засобами експериментування, фантазії та моделювання нових ситуацій (Ж. Піаже). В ігровій діяльності дитина поєднує уяву з реальними діями, що сприяє творчому розвитку. Важливою умовою для формування пізнавальних мотивів є середовище, яке забезпечує свободу дослідження, підтримку інтересів дитини та визнання її творчих досягнень (К. Робінсон).

Таким чином, пізнавальні мотиви, прагнення до нового та інтерес до навколишнього світу є ключовими факторами, які стимулюють творчий розвиток у дитинстві. Вони формують основу для самостійного мислення, самореалізації та подальшого успішного творчого розвитку дитини в різних сферах діяльності.

Аналіз наукових джерел доводить, що психолого-педагогічні дослідження проблеми творчого розвитку підтверджують його життєву необхідність для життєдіяльності дитини (Т. Андрющенко, Н. Аніщенко, Л. Артемова, Г. Беленька, І. Біла, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Дронова, Л. Зайцева, О. Ковшар, О. Кульчицька, С. Ладивір, І. Луценко, Т. Піроженко, Л. Шульга та інші). Творчий розвиток розглядається як фундаментальний компонент особистісного становлення, який забезпечує адаптивність, самовираження та здатність до розв'язання життєвих задач.

Творчий розвиток стимулює розвиток мислення, особливо дивергентного та асоціативного, що допомагає дитині ефективно знаходити нестандартні рішення в різних ситуаціях. Уява, яка є основою творчості, сприяє формуванню гнучкого мислення та розвитку інтелектуальних здібностей. Творчість допомагає дитині висловлювати свої емоції та переживання, що сприяє емоційній стабільності й формуванню позитивної самооцінки. Завдяки творчій діяльності діти вчаться справлятися з труднощами та долати бар'єри невизначеності [4]. У процесі творчої діяльності дитина набуває навичок співпраці, розвиває комунікативні здібності та формується як особистість, здатна до взаємодії з іншими. Творчість формує внутрішню мотивацію, підвищуючи зацікавленість у пізнавальній діяльності та відкритість до нового досвіду. Вона допомагає дітям самостійно знаходити джерела натхнення та стимулює їх до активного пізнання світу [14]. Творчість готує дитину до майбутнього, де гнучкість мислення та здатність до інновацій стають ключовими компетенціями.

О. Кульчицька характеризує творчий розвиток, що відбувається в дитячі роки, такими властивостями, як: виникнення спрямованого інтересу до певної галузі знань; здатність зосереджуватись на творчій роботі, спрямованість на обраний напрям діяльності; велика працездатність; підпорядкованість творчості духовній мотивації; стійкість, непоступливість у творчості, навіть упертість; захоплення процесом діяльності тощо [34].

Дослідниця творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із

малювання Л. Шульга пов'язує творчий розвиток із такими психологічними особливостями дитинства, як: здатність до «почуттєвого сприйняття, емоційної чуйності, співпереживання, фантазування, образного і асоціативного мислення, анімізму, синестезії», що «виводить розвиток психічних процесів (сприймання, відчуття, мислення, уяви) на творчий рівень і дозволяє досягти успіху у будь-якій діяльності» [44, с. 21].

Аналіз наукових джерел, дозволяє розглядати творчий розвиток дітей старшого дошкільного віку як специфічний етап розвитку, на якому дитина активно розвиває свої творчі здібності, виражає власну індивідуальність та починає застосовувати набутий досвід для створення нових ідей та рішень у різних сферах діяльності. У старшому дошкільному віці дитина має можливість займатися творчою діяльністю не тільки в процесі гри, але й упродовж систематичних занять, що розвивають її уяву, мислення, мовлення та емоційний інтелект [11]. У дошкільному дитинстві важливо підтримувати самостійність дитини в її творчих пошуках, надавати їй свободу вибору та можливість для експериментів.

Періодом найбільш інтенсивного творчого розвитку педагоги називають старший дошкільний вік і вважають, що в цьому віці творчість набуває якісно нового характеру, що виявляється в усвідомленості творчої діяльності. Діти починають більш чітко розуміти мету та послідовність виконання творчих завдань, зростає їхня здатність до планування та передбачення результату творчої діяльності. Стійкість естетичних почуттів та уподобань дозволяє дітям створювати більш змістовні й емоційно наповнені творчі роботи. У цей період формуються основи художнього смаку та здатність до естетичної оцінки навколишнього світу [17].

Розвиток уяви та образного мислення дозволяє дітям створювати оригінальні творчі продукти, комбінуючи реальний досвід із фантазією.

Уява в психології визначається як процес створення людиною уявлень, які в дійсності вона не сприймала [11, с. 293], і класифікується, як відтворювальна, або репродуктивна (процес створення людиною образів

об'єктів на основі опису, схем, креслень тощо), і продуктивна, або творча (процес створення нових оригінальних образів та ідей) [11, с. 297].

Досліджуючи проблему розвитку уяви у дитячому віці науковці стверджують, що в цей період життя уява відіграє важливу роль: завдяки роботі уяви дитина пізнає навколишній світ, виходить за межі звичного життєвого досвіду. Дослідники зазначають, що в одному сюжеті дитина здатна до поєднання відразу кілька епізодів зі свого життя з образами, отриманими з різних творів мистецтва, що свідчить про бурхливий розвиток творчої уяви у дошкільному віці [11].

У творчій діяльності дитина свідомо змінює реальні події із життя, доповнює задум автора, що свідчить про її особистісне ставлення до них і підтверджує творчий характер діяльності. Найбільш яскравий прояв уяви дошкільників можна спостерігати у малюванні.

Невтомна робота уяви є ефективним способом пізнання та засвоєння дитиною навколишнього світу, можливістю вийти за межі особистого практичного досвіду, найважливішою психологічною передумовою розвитку творчого підходу до світу. І. Біла зауважує, що уява в дошкільному віці є центральним психологічним новоутворенням і має пріоритетне значення в творчому розвитку, адже навчити творчому акту не можна, але це зовсім не означає, що не можна педагогу сприяти його освіті та появі [5].

Особливістю уяви в старшому дитячому віці психологи називають здатність виходити за межі звичного життєвого досвіду, поєднувати в одному сюжеті відразу кілька епізодів зі свого життя з образами, отриманими з різних творів мистецтва.

Найбільш яскравий і вільний прояв уяви дітей дошкільного віку можна спостерігати саме у грі та малюванні. Ці види діяльності є природними для дошкільнят і дозволяють їм експериментувати, фантазувати та самовиражатися, що робить їх ключовими для творчого розвитку.

У грі діти вільно замінюють реальні об'єкти уявними, надають їм нових властивостей. Завдяки уяві дитина створює нові сценарії, де реальність

переплітається з вигаданим світом. Старші дошкільники активно входять у ролі, придумують складні сюжети та інтегрують власний досвід у гру. Гра стає способом програвання соціальних ситуацій, що дозволяє дітям розвивати творче мислення та емпатію. У процесі гри діти пробують різні варіанти дій, перевіряючи свої ідеї на практиці [16].

У малюнках діти часто поєднують реальні та фантастичні елементи, створюють унікальні образи: казкових героїв, уявних тварин чи вигаданих пейзажів. Образотворча діяльність дозволяє дітям матеріалізувати свої думки та почуття через колір, форму та композицію. Дошкільники пробують різні способи нанесення фарб, поєднання кольорів і текстур, що розширює їхній творчий досвід. За допомогою малювання діти демонструють свої емоції, ставлення до оточення та власний світогляд. Цей процес розвиває уяву, допомагає знайти індивідуальний стиль і формує позитивне ставлення до творчої діяльності [44].

Обидва види діяльності нерозривно пов'язані, оскільки стимулюють уяву через різні форми творчого самовираження. У грі дитина може придумати сюжет, який потім втілює у малюнку, а у процесі малювання виникають нові ідеї для гри. У творчій діяльності старші дошкільники починають проявляти свої індивідуальні оцінки, що базуються на їхніх знаннях, досвіді та естетичних вподобаннях, висловлюють свої погляди на навколишнє середовище та часто включають їх у творчі роботи: в ігровій творчості діти створюють складніші сценарії та використовують символічні дії; в художній – малювання, ліплення та аплікація відображають не лише зовнішні об'єкти, а й власні почуття, фантазії та уявлення; в театралізованій діяльності – експериментують із ролями, опановують основи драматизації та вдосконалюють навички імпровізації.

Р. Борщ, Д. Самойлик зазначають, що дитина старшого дошкільного віку здатна до активного засвоєння сенсорного досвіду, вдосконалення вмінь з опанування різними засобами виразності та використання вже знайомих матеріалів у створенні власних робіт, а також вмотивована до пізнання краси навколишнього оточення й формування естетичної картини світу. Цей період є

важливим для формування фундаменту творчого потенціалу дитини. Завдяки активному розвитку мислення, уяви та емоційної сфери, старший дошкільний вік створює сприятливі умови для творчого розвитку, що стане основою для подальшої самореалізації у шкільному віці та дорослому житті.

Тому, вивчаючи творчий розвиток дітей дошкільного віку, особливо старшого, слід враховувати важливість не лише організації відповідних умов для розвитку творчих здібностей, а й розуміння того, як ці здібності з'являються та розвиваються в контексті вікових особливостей. Творчість є основою для розвитку креативного мислення, що своєю чергою впливає на успіхи в навчанні та адаптацію до змін у житті.

Отже, на основі аналізу теоретичних джерел можна зробити висновок, що більшість науковців визначають творчість як системне явище, що забезпечується здібностями, мотивами, уявою, інтуїцією, знаннями й досвідом особистості та спрямовується на отримання практичного результату, в процесі якого пріоритетне значення має продукування духовних цінностей і розвиток особистості. Творчий розвиток у психолого-педагогічних науках розуміється як багатогранний процес формування та вдосконалення творчих здібностей, уяви, мислення, емоційної сфери особистості, спрямований на створення умов для реалізації потенціалу особистості в активній діяльності. Структура творчого розвитку складається з когнітивного, емоційного, мотиваційного та практичного компонентів. Творчий розвиток дітей дошкільного віку трактується науковцями як процес формування й удосконалення творчих здібностей, що проявляються у здатності дитини до почуттєвого сприйняття, емоційної чуйності, співпереживання, фантазування, образного й асоціативного мислення, анімізму, синестезії, виводить розвиток таких психічних процесів, як сприймання, відчуття, мислення, уяви, на творчий рівень і дозволяє досягти успіху у специфічно дитячих видах діяльності (ігрова, художня, театралізована, конструктивна), які сприяють реалізації творчого потенціалу.

1.2. Театралізація як засіб творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку

Завдання сучасної освіти полягає у пошуку ефективних шляхів творчого розвитку дитини, що є однією з ключових умов формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості. У сучасному світі, який характеризується швидкими змінами, інноваціями та необхідністю адаптивності, творчість стає важливим компонентом успішної соціалізації та життєвої компетентності.

Наукові джерела вказують, що освітній простір має сприяти розвитку уяви, фантазії та самовираження дитини в процесі різних видів діяльності: забезпечувати індивідуальний підхід у розкритті її творчого потенціалу; сприяти формуванню емоційної чуйності, розвитку емпатії, естетичних почуттів та здатності до співпереживання, що є основою творчої діяльності; забезпечувати активну участь дітей у процесі навчання, їхню ініціативу та прагнення до пізнання; підтримувати внутрішню мотивацію дитини до створення нового, пошуку та самовираження за допомогою творчої діяльності.

Мистецтво займає особливе місце у творчому розвитку дитини, адже воно сприяє формуванню уяви, естетичних почуттів, емоційної чутливості та здатності до самовираження. Унікальність мистецтва полягає в його здатності інтегрувати різні сфери діяльності дитини, створювати умови для комплексного розвитку її особистості. Мистецтво стимулює уяву дитини, відкриває перед нею безмежний простір для творчого експериментування [13]. Малювання, музика, ліплення чи театральна діяльність дозволяють створювати нові образи, фантазувати та виражати внутрішній світ дитини. Взаємодія з мистецтвом допомагає дітям краще усвідомлювати свої емоції, навчитися їх виражати та розуміти почуття інших. Мистецтво вчить дітей шукати нестандартні рішення, поєднувати різні ідеї та бачити світ у новому світлі. Це стає основою для формування дивергентного мислення, яке є важливою складовою творчого розвитку. Під час знайомства з різними видами мистецтва дитина розвиває почуття прекрасного, усвідомлює значення гармонії, кольору, форми та змісту в

навколишньому світі. Завдяки мистецтву діти мають можливість виразити свої думки, емоції та унікальні погляди на світ, що сприяє формуванню впевненості у собі та своїх здібностях. Мистецтво сприяє розвитку комунікації, адже через створення спільних проєктів діти навчаються працювати в команді, обмінюватися ідеями та досягати спільних цілей.

У старшому дошкільному віці діти особливо відкриті до сприйняття мистецтва, що дає змогу використовувати його як потужний засіб для розвитку їхніх творчих здібностей. Мистецтво є невідійманим складником творчого розвитку дитини, оскільки воно гармонійно поєднує пізнавальні, емоційні та соціальні аспекти. За допомогою мистецтва діти вчаться бачити та створювати красу, експериментувати, розвивати уяву та фантазію, що є фундаментом для подальшого успішного навчання та особистісного зростання.

Мистецтво театру є одним із найдавніших і водночас найуніверсальніших видів мистецтва, яке об'єднує драматургію, музику, танець, живопис та акторську майстерність. Воно створює унікальний простір для творчого самовираження, комунікації та естетичного виховання особистості [2].

У контексті дошкільного виховання театральне мистецтво має особливе значення, адже через нього діти отримують можливість активно включатися у творчу діяльність, відкривати нові грані власного потенціалу та формувати базові соціальні та емоційні навички.

Театр є унікальним за своєю інтегративною природою, яка дозволяє взаємодіяти таким видам мистецтва, як:

- драматургія – основа театру, яка навчає дітей логічному мисленню, структуруванню подій та опануванню сюжетних ліній.
- музика та танець – додають емоційності та динаміки, сприяють розвитку почуття ритму, координації рухів і музикального слуху.
- художнє оформлення (декорації, костюми) – розвиває естетичний смак, збагачує візуальне сприйняття.
- акторська майстерність – допомагає розвивати мовлення, міміку, жести та навички взаємодії з іншими.

Театр відіграє значну роль у творчому розвитку дитини: сприяє розвитку уяви та фантазії, створює простір для перевтілення, що допомагає дітям фантазувати, придумувати нові образи та моделювати уявні ситуації; стимулює емоційну чутливість, дозволяє дітям під час участі в театральних постановках усвідомлювати та виражати свої емоції, співпереживати героям та розуміти почуття інших; формує мовленнєві навички, сприяє розвитку чіткої дикції, збільшенню словникового запасу та вдосконаленню комунікативних здібностей; вчить дітей взаємодіяти, дотримуватися правил, брати на себе відповідальність за виконання ролей та працювати у команді; допомагає дітям долати страх сцени, виражати свої ідеї та демонструвати свої здібності перед аудиторією; знайомить дітей з мистецтвом костюма, музики, світла та декорацій, що формує їхнє естетичне сприйняття.

У закладах дошкільної освіти театральне мистецтво найчастіше реалізується в рольових іграх, ляльковому театрі, драматизації казок, імпровізаціях.

Рольові ігри – прості сценки, в яких діти пробують себе в різних образах.

Ляльковий театр – інструмент для розвитку уяви та моторики.

Драматизація казок – популярний формат, що допомагає дітям відтворювати знайомі сюжети та збагачувати уяву.

Імпровізація – творчий спосіб придумувати нові сюжети та ролі на ходу.

Мистецтво театру відкриває перед дитиною старшого дошкільного віку світ емоцій, фантазії та творчості. Завдяки інтеграції різних видів мистецтва та активному залученню до спільної діяльності, театр стає потужним інструментом для розвитку особистості, формування соціальних навичок і самореалізації дитини [12].

Педагоги розглядають запровадження театралізованої діяльності в закладі дошкільної освіти як можливість створення сприятливих умов для всебічного розвитку дитини, її емоційного, соціального та творчого потенціалу. Цей вид діяльності сприяє гармонійному поєднанню освітніх, виховних і розвивальних

завдань, відкриваючи перед дітьми шлях до самовираження та пізнання світу через гру та мистецтво.

Державний стандарт дошкільної освіти (БКДО, 2021) в освітньому напрямі «Дитина у світі мистецтва» визначає завдання з формування мистецько-творчої компетентності, яка трактується як «здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності» [3, С. 21–22].

Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини у театральній специфіці видів мистецтва; ціннісне ставлення до мистецтва і мистецької діяльності; прагнення сприймати мистецтво тощо.

Емоційно-ціннісне ставлення до театального мистецтва є важливим аспектом гармонійного розвитку дитини. Це ставлення проявляється у здатності дітей сприймати, оцінювати й відчувати естетичну цінність творчих проявів, а також у готовності брати участь у театралізованій діяльності.

Пропонуємо розглянути освітній зміст з формування в дітей емоційно-ціннісного ставлення до театралізованої діяльності й відповідні завдання, що стоять перед педагогом у виконанні державного стандарту дошкільної освіти (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Формування в дітей емоційно-ціннісного ставлення до
театралізованої діяльності**

Основні компоненти	Освітній зміст	Завдання педагогів
Емоційний відгук	Дитина відчуває радість і захоплення, спостерігаючи за красою у довкіллі, мистецьких творах чи театральних постановках. Виявляє чутливість до емоційних та естетичних	Створення сприятливих умов Організація творчого середовища, яке стимулює дітей до сприйняття театального мистецтва та його активного освоєння. Використання творів

Продовження таблиці 1.1

	аспектів театральної діяльності [40]	літератури, адаптованих для дітей, які викликають емоційний відгук та інтерес
Ціннісне ставлення	Усвідомлення значущості творчості письменників, драматургів, художників, акторів. Формування поваги до мистецтва як до важливого засобу духовного і культурного розвитку [18]	Розвиток естетичної чутливості. Заохочення дітей до спостереження за красою навколишнього світу і мистецьких творів [24]. Обговорення емоцій, викликаних побаченням чи пережитим у театралізованій грі
Інтерес до театралізованої діяльності	Дитина активно цікавиться можливістю брати участь у театралізованих іграх, інсценізаціях чи міні-виставах [22]. Виявляє ініціативу у виборі ролей, підготовці реквізиту чи обговоренні сюжету	Мотивування до участі. Запропонувати дітям різноманітні форми театралізації: від простих інсценізацій до створення міні-вистав. Підтримувати ініціативи дітей, дозволяючи їм проявляти творчість у виборі сюжетів, ролей та форм вираження
Задоволення від мистецької діяльності	Отримання позитивних емоцій від участі у творчих процесах: виготовлення декорацій, виконання ролей чи перегляду вистав. Розвиток внутрішньої мотивації до участі в театралізованій діяльності як джерела радості, самореалізації та взаємодії [19]	Формування позитивного ставлення до мистецтва. Виховання поваги до творчості інших, зокрема до роботи письменників, драматургів та художників [20]. Демонстрація власного позитивного ставлення до театрального мистецтва через ентузіазм і зацікавленість у роботі з дітьми

Емоційно-ціннісне ставлення до театралізованої діяльності є важливим компонентом творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку. Цей аспект

сприяє формуванню уяви, естетичного смаку, здатності до самовираження та інтеграції в колективну творчість.

Одним з основних аспектів впливу емоційно-ціннісного ставлення на творчий розвиток дошкільнят є формування емоційної чутливості. Театралізована діяльність активізує емоційну сферу дитини: переживання, співпереживання, радість від процесу творчості. Відображення краси в театральному мистецтві пробуджує в дітей почуття гармонії та любові до прекрасного, розвиваючи емоційну рефлексію. У процесі театралізації дитина активно використовує уяву для створення нових образів і сцен. Емоційна залученість допомагає створювати яскраві, оригінальні рішення в художньому образотворенні. Діти вчаться оцінювати художню виразність театральних творів, розпізнавати красу міміки, жестів, костюмів, декорацій. В дітей формується стійке ціннісне ставлення до творчості митців, письменників і художників [21]. Емоційно позитивний досвід участі в театральних постановках сприяє розвитку впевненості, подоланню страху публічності та критики. Участь у творчій діяльності дозволяє дітям відчувати власну значущість і результативність. Співпраця у театралізованих іграх сприяє розвитку таких якостей, як емпатія, чуйність, здатність до взаємодії. Діти починають розуміти значення колективного успіху й свою роль у його досягненні. Театралізована діяльність знайомить дітей із моральними дилемами, які вирішуються в художніх творах, і допомагає їм виробляти власні етичні орієнтири. Вони ідентифікують себе з позитивними персонажами та переймають їхні цінності. Емоційно-ціннісне ставлення до театального мистецтва стає основою для творчого розвитку дитини, допомагає їй відкривати власний потенціал та інтегруватися в культурне середовище [23].

Театралізована діяльність розглядається сучасними науковцями як важливий компонент когнітивного розвитку дитини, який закладає основи естетичного сприйняття та духовного збагачення дитини моральними цінностями. Формування базових знань про театральне мистецтво у дітей

старшого дошкільного віку є важливим чинником розвитку їхнього інтелектуального потенціалу, що також впливає на творчий розвиток (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Формування в дітей знань про театральне мистецтво

Основні аспекти	Освітній зміст	Результати засвоєння
Елементарні уявлення про театральне мистецтво	Діти знайомляться з поняттям театру як виду мистецтва, яке об'єднує творчість багатьох митців і виконавців. Вони розуміють, що театр – це результат спільної роботи людей, які створюють виставу	Дитина має уявлення про театр як про колективне мистецтво, яке поєднує різні творчі засоби
Інтерес до театального мистецтва	Дитина виявляє інтерес до перегляду театральних вистав та казок. Впізнає знайомі твори та героїв, проявляє до них особисте ставлення, висловлюючи враження у простій формі (наприклад, через малюнки, обговорення)	Здатна розпізнавати знайомі твори, інтерпретувати їх і висловлювати особисте ставлення
Емоційне сприйняття художнього образу	Діти емоційно реагують на дії персонажів, конфлікти та розв'язки сюжетів. Навчаються елементарно аналізувати засоби художньої виразності: костюми, музичний супровід, міміку, рухи	Розуміє значення реквізиту та атрибутів для створення художнього образу та втілення творчого задуму
Розуміння специфіки театального мистецтва	Діти усвідомлюють, що театральний образ створюється за допомогою акторської гри, декорацій, музики та освітлення. Вони розуміють важливість таких елементів, як реквізит, атрибути (наприклад, маски, ляльки), які допомагають реалізувати творчий задум	Знає різновиди театального мистецтва, розуміє їхню специфіку
Колективний характер театальної вистави	Діти знають, що театр – це результат спільної роботи багатьох людей: акторів, режисера, костюмерів, художників-декораторів [38]	Отримує задоволення від взаємодії з театральним

Продовження таблиці 1.2

	Усвідомлюють значення співпраці для успішної постановки вистави.	мистецтвом і виявляє інтерес до участі у театралізованій діяльності
Різновиди театру	Діти знайомляться з різними видами театру: Ляльковий театр: вистави з використанням ляльок. Тіньовий театр: створення образів за допомогою тіней. Настільний театр: постановки з використанням іграшок чи фігурок. Класичний театр: виступи акторів на сцені [42]	

Практичними рекомендаціями для педагогів у виконанні зазначеного освітнього змісту з театралізованого мистецтва можуть бути: організація регулярних переглядів театральних вистав, адаптованих для дітей; проведення бесід про театр, обговорення побаченого, привернення уваги дітей до специфіки художніх засобів; включення дітей у процес створення театралізованих постановок із використанням реквізиту, костюмів, декорацій; стимулювання дітей до самостійного придумування ролей та імпровізації в театралізованих іграх.

Формування знань про театральне мистецтво відіграє значну роль у розвитку творчого потенціалу дітей старшого дошкільного віку. Глибше розуміння основ театру допомагає дитині розвивати уяву, комунікативні здібності, естетичний смак і здатність до самовираження. Знання про театральне мистецтво знайомить дітей із різними способами створення художніх образів, розширюючи межі їхньої уяви. Діти починають використовувати творчі засоби (міміку, жести, інтонацію), що сприяє фантазуванню та створенню нових сценічних ситуацій. Розуміння принципів театального мистецтва дозволяє дітям сприймати театральні вистави не лише емоційно, але й аналітично. Уміння аналізувати художні образи, реквізит, декорації та засоби виразності формує естетичний смак. Отримані знання про

театральні види (ляльковий, тіньовий, музичний театр тощо) і способи роботи з реквізитом, дозволяють дітям набувати навичок створення нових ідей.

Театральні знання стають базою для творчої самореалізації через розробку сюжетів, персонажів, декорацій. Знання про театральне мистецтво навчає дітей правильно використовувати інтонацію, тембр голосу, пластику тіла, створюючи переконливі художні образи. Діти опановують основи сценічної культури, такі як позиціонування на сцені, робота з глядачем. Театральна діяльність передбачає колективну взаємодію, яка вчить дітей співпрацювати, розподіляти ролі, узгоджувати дії з партнерами. Знання про театральні професії (актори, режисери, художники) дозволяють дітям краще усвідомлювати значення командної роботи. Діти, які знайомі з театральним мистецтвом, проявляють більший інтерес до його різних аспектів: як до гри на сцені, так і до підготовки постановки. Таке зацікавлення стимулює активне включення в театралізовану діяльність.

Формування знань про театральне мистецтво є важливим кроком до повноцінного творчого розвитку дитини, оскільки забезпечує основи для інтерпретації, створення та оцінювання художніх образів, сприяючи розвитку її креативності та уяви.

Театралізована діяльність передбачає формування виконавських, мовленнєвих, комунікативних і емоційних навичок, що впливає на розвиток уяви й творчих здібностей (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Формування навичок театралізованої діяльності

Основні аспекти	Освітній зміст	Результати засвоєння
Зв'язок образу та засобів виразності	Дитина навчається пов'язувати яскравість образу з мімікою, жестами, ритмом, монологам та діалогами. У процесі виконання ролей використовує засоби художньої виразності для передачі характеру персонажа.	Діти володіють елементарними навичками театралізованої діяльності, такими як

Продовження таблиці 1.3

Розпізнавання типів театру	Діти вміють розрізняти вистави різних театрів, наприклад: Ляльковий театр. Музичний театр. Настільний чи тіньовий театр.	декламування, використання жестів і рухів для створення образів.
Виконавська культура	Діти здобувають найпростіші навички декламування: передають голосом і рухами характерні риси персонажа. Навчаються основам культури глядача: як поводитися під час перегляду вистави (тихо сидіти, не заважати іншим, аплодувати наприкінці).	Виявляють творчі здібності, акторське мислення та креативність. Розуміють і виконують
Акторські здібності та образне мовлення	Діти розвивають навички образного мовлення, вчаться передавати емоції та почуття персонажів. Виявляють акторські здібності, створюючи художні образи за допомогою інтонації, виразної мови й рухів	правила культури глядача. Успішно співпрацюють із іншими, зокрема
Запам'ятовування та включення у процес	Запам'ятовують послідовність подій у спектаклі та виконують свої ролі у визначений час. Своєчасно включаються у театралізовані дії, узгоджуючи їх із колективом	дітьми з особливими освітніми потребами, під час спільної діяльності.
Емоційна ідентифікація	Діти здатні ідентифікувати почуття та вчинки персонажів із власними, розвиваючи емпатію. Формують розуміння мотивів дій героїв та навчаються передавати їх у своїх виступах	Навчаються аналізувати й розуміти почуття та мотиви персонажів,
Креативне використання реквізиту	Використовують побутові предмети як театральні атрибути, створюючи необхідні для вистави образи та ситуації [39]	передавати їх у театралізованій грі
Співпраця з іншими	У процесі театралізованої діяльності діти навчаються співпрацювати з	

Продовження таблиці 1.3

учасниками	однолітками та дорослими. Особливий акцент робиться на інклюзивності: діти навчаються взаємодіяти з тими, хто має особливі освітні потреби, задля досягнення спільного успіху	
------------	--	--

У формуванні навичок театралізованої діяльності важливим завданням педагогів постає: створення умов для різноманітних видів театралізації (гри, імпровізації, постановки); навчання дітей основам акторської майстерності (виразного мовлення, пластичності, використання міміки та жестів); заохочення до участі в театральних виставах і створення ситуацій успіху для кожної дитини; організація роботи в колективі, де кожен учасник відчуває свою важливість у загальному процесі. Така діяльність сприятиме не лише творчому, а й соціально-емоційному розвитку дитини, формуванню в неї комунікативних та креативних компетентностей.

Формування навичок театралізованої діяльності сприяє гармонійному творчому розвитку дітей старшого дошкільного віку. Участь у театралізації розвиває їхню уяву, емоційну виразність, комунікативні здібності та здатність до самовираження. Навички театралізованої діяльності дозволяють дітям виражати свої думки та почуття за допомогою міміки, жестів, інтонацій голосу [1]. Завдяки участі у театральних виставах діти вчаться передавати емоційний стан персонажів, що стимулює розвиток їхньої емпатії та емоційної гнучкості. У процесі виконання ролей діти використовують фантазію для створення нових художніх образів, розробки сюжетних ліній та імпровізацій. Навички театральної гри допомагають дітям швидко знаходити креативні рішення у нестандартних ситуаціях.

Театралізована діяльність сприяє формуванню чіткого, виразного мовлення, розвиває вміння декламувати вірші, вести діалоги та монологи. Діти засвоюють навички образного мовлення, використовують яскраві мовленнєві засоби для створення сценічних образів. Робота з різними видами театру

(ляльковим, тіньовим, настільним) стимулює розвиток образного мислення, оскільки діти вчаться «оживляти» неживі предмети та створювати яскраві візуальні образи. Застосування реквізиту, декорацій та костюмів сприяє розвитку творчої фантазії.

Діти опановують базові принципи сценічної культури: володіння тілом, робота з голосом, вміння триматися на сцені. Колективна діяльність у театрі розвиває комунікативні вміння, допомагає дітям встановлювати партнерські стосунки, вирішувати конфлікти та домовлятися. Участь у театральних виставах стимулює дітей брати на себе відповідальність за виконання ролей, розвиває впевненість у власних силах. Вони вчаться планувати свої дії, дотримуватися послідовності та злагоджено діяти в межах заданого сюжету. Театралізована діяльність передбачає спільну творчість, що вчить дітей працювати в команді, проявляти толерантність і підтримувати партнерів у грі. Виконання спільного творчого задуму сприяє формуванню колективної відповідальності та взаєморозуміння.

Таким чином, формування навичок театралізованої діяльності позитивно впливає на всі аспекти творчого розвитку дитини, допомагає їй розкривати свої здібності, самовиражатися та інтегруватися в мистецьке середовище.

Отже, на основі проведеного аналізу науково-методичної літератури та державного стандарту дошкільної освіти ми можемо зробити наступний висновок. Театралізація є важливим засобом творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку, гармонійно поєднує мистецьке, емоційне та інтелектуальне виховання. В процесі театралізованої діяльності у дітей відбувається розвиток творчих здібностей, уяви, емоційної виразності, мовленнєвої культури та здатності до співпраці. Театралізована діяльність сприяє формуванню в дітей емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, розвитку емоційної чутливості та естетичного сприйняття, стимулює їхній інтерес до творчості; збагачення знань про театральне мистецтво допомагає дітям розуміти основи творчого процесу, засоби виразності та структуру театральної вистави; розвиток навичок театралізованої діяльності, таких як акторська майстерність, виразне мовлення,

робота з реквізитом сприяють ефективному творчому самовираженню дитини. Театралізація дозволяє дітям зануритися у світ мистецтва, в якому вони можуть досліджувати свої почуття, фантазувати, створювати нові образи, а також вчитися розуміти інших. Театралізація є невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу, орієнтованого на формування всебічно розвиненої творчої особистості.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ

2.1. Програма творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації

Проведений аналіз досліджуваної проблеми дозволив з'ясувати, що в сучасному освітньому просторі питання творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку набуває особливого значення. Дошкільне дитинство характеризується в психології активним формуванням уяви, здатності до самовираження, естетичних почуттів та емоційного інтелекту. Водночас актуальним завданням є пошук педагогічних підходів, які б забезпечили умови для гармонійного розвитку особистості дитини в процесі інтеграції мистецьких та освітніх практик.

Театралізація, як один із провідних засобів художньо-естетичного розвитку, поєднує у собі гру, творчість і навчання, що створює унікальні можливості для розвитку емоційної, комунікативної та інтелектуальної сфер дитини. Однак, ефективне запровадження програм творчого розвитку засобами театралізації вимагає створення сприятливих педагогічних умов, які забезпечать: підтримку природної творчої активності дитини; розвиток її здібностей через залучення до театральної діяльності; формування естетичного ставлення до мистецтва та навколишнього світу.

Теоретичне обґрунтування цих умов потребує аналізу основних принципів педагогіки, психології та мистецької освіти. Воно базується на концепціях розвитку творчості, інтеграції мистецтва в освітній процес та забезпечення комфортного й розвивального середовища для навчання.

Побудова освітнього процесу у закладах дошкільної освіти за кількома програмами дозволяє повніше врахувати інтереси, бажання, потреби, можливості і задатки кожного малюка задля своєчасного цілісного розвитку дитячої особистості. Розробка і запровадження програм творчого розвитку засобами театралізації відкривають нові перспективи для формування креативної, емоційно відкритої та гармонійно розвиненої особистості, здатної до співпраці, самовираження та естетичного сприйняття світу.

Відповідно до інструктивно-методичного листа МОНмолодьспорту «Про розроблення програм для дошкільної освіти» від 28.02.2013 № 1/9-152 в дошкільній освіті запроваджуються комплексні програми, що розробляються відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, та парціальні програми, які «поглиблено висвітлюють один або декілька близьких змістових компонентів, напрямів за освітніми лініями, видами діяльності, лініями розвитку тощо. Вони доповнюють зміст інваріантної та/чи варіативної складової чинних комплексних програм і є додатковими до них, а також можуть самостійно окреслювати завдання і зміст роботи з реалізації певної складової варіативної частини Базового компонента дошкільної освіти» [25].

Зважаючи на те, що парціальна програма використовується для організації діяльності закладів дошкільної освіти і груп за певним пріоритетним напрямом, ми розробили програму творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації, яка відповідає художньо-естетичному напрямку і може бути використана для організації театрального гуртка при дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних закладах, а також для проведення поглибленої індивідуальної роботи в умовах закладу дошкільної освіти та родини з тими дітьми, які виявляють інтерес, здібності, активність в опануванні театралізованої діяльності, мистецького освітнього напрямку.

Мета програми: Сприяти гармонійному творчому розвитку дітей старшого дошкільного віку в театралізованій діяльності, формуванню естетичного ставлення до мистецтва, розвитку комунікативних, емоційних і когнітивних навичок.

Завдання програми:

- Розвиток творчих здібностей, формування уяви, фантазії та здатності до створення театральних образів і сюжетів, розвиток акторських навичок: міміки, жестів, інтонації, рухів.

- Формування емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, стимулювання інтересу до театральної діяльності, розвиток емоційної чутливості, здатності співпереживати персонажам та ситуаціям.

- Збагачення знань про театральне мистецтво, ознайомлення з різними видами театру (ляльковий, тіньовий, настільний тощо), формування уявлення про ролі, атрибути та засоби художньої виразності театру.

- Формування комунікативних і соціальних навичок, розвиток здатності до співпраці в групі, обміну ідеями, взаємодії під час творчих завдань, виховання культури глядача та поваги до колективної творчої роботи.

- Розвиток мовленнєвих здібностей, стимулювання виразного мовлення в процесі декламування, ведення діалогів, розігрування монологів, розширення словникового запасу та формування образного мовлення.

Концептуальні засади програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації складаються з наступних педагогічних підходів.

Цілісність і комплексний підхід. Програма базується на принципі цілісного розвитку дитини, що включає емоційну, інтелектуальну, комунікативну та естетичну складники. Театралізована діяльність, як один із важливих засобів розвитку творчих здібностей, повинна сприяти всебічному розвитку особистості, активізуючи її внутрішні ресурси і потенціал [45]. Програма інтегрує різні види діяльності, що сприяють формуванню творчих навичок, таких як рольова гра, декламування, створення театральних образів, виготовлення реквізиту та оформлення декорацій.

Природний розвиток творчості. Програма спрямована на підтримку природної схильності дітей до творчої діяльності за допомогою театралізованих ігор. Враховуючи вікові особливості старших дошкільників, програма

передбачає поступове залучення дітей до театралізованої діяльності, що дозволяє розвивати їхні природні інтереси й уподобання. Акцент робиться на емоційному та інтелектуальному розвитку через гру та активне самовираження.

Інтерактивність. Програма передбачає активну участь дітей у театралізованому процесі, де кожна дитина має можливість проявити себе за допомогою різних ролей, декорацій, емоційної інтерпретації творів. Завдяки інтерактивним методам навчання, кожна дитина розвиває не лише свої акторські здібності, а й уміння співпрацювати в колективі, висловлювати власні думки, ідеї, емоції та переживання.

Естетичне виховання. Театралізація є потужним засобом естетичного розвитку дітей. Програма орієнтована на формування емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва засобами театральних творів, знайомства з різними жанрами театру, розвитку естетичного смаку та чутливості до краси. Важливим аспектом є створення умов для осмислення дітьми емоційних і моральних уроків, які вони отримують в процесі участі і театральних виставах.

Індивідуалізація і творчий підхід. Програма визнає важливість індивідуальних особливостей кожної дитини, і передбачає створення можливостей для самовираження в театралізованій діяльності. Кожна дитина має можливість обирати свої ролі, працювати з різними театральними техніками, реалізувати власні ідеї в межах загального задуму. Важливим є розвиток у дітей навичок адаптації та творчого підходу до розв'язання різних завдань у процесі підготовки та проведення вистав.

Педагогічна підтримка та наставництво. У межах програми велика увага приділяється ролі педагога як наставника та фасилітатора. Педагог має підтримувати ініціативу дітей, допомагати їм долати труднощі у виконанні ролей, стимулювати розвиток творчих навичок засобами вчасної корекції та заохочення. Важливою є активна взаємодія педагога з батьками, залучення їх до театралізованої діяльності та підтримання зв'язку між домашнім та освітнім середовищем.

Колективна діяльність і соціалізація. Театралізована діяльність забезпечує активну соціалізацію дітей. Програма передбачає різноманітні форми співпраці серед дітей – спільне створення сценічних постановок, взаємодію в групах для виготовлення декорацій або реквізиту.

Гнучкість і адаптивність програми. Програма є адаптивною та гнучкою, що дає можливість враховувати індивідуальні потреби кожної дитини, її темп розвитку, інтереси і можливості. Це дозволяє включити дітей з різними освітніми потребами, створити умови для їхньої участі в театралізованій діяльності та розвитку творчих здібностей.

Виховання засобами мистецтва. Програма покликана не лише розвивати творчі здібності дітей, а й виховувати за допомогою мистецтва. Тому важливим є моральний аспект театралізованої діяльності: під час вистав діти пізнають цінності доброти, справедливості, взаємоповаги, моральні дилеми персонажів. Це дає можливість формувати в дітей позитивне ставлення до життя та світу навколо.

Концептуальні засади програми забезпечують інтеграцію театралізованої діяльності в загальний контекст дошкільної освіти для створення умов щодо творчого, гармонійного розвитку дітей.

Специфіка програми полягає в інтегративному підході. Програма поєднує різні види діяльності, такі як гра, літературна творчість, мистецтво, музика, мовлення, рухова активність, які спрямовані на розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Театралізація розглядається не лише як самостійний вид діяльності, а як спосіб інтеграції знань, навичок та емоційного досвіду, що забезпечує гармонійний розвиток особистості дитини. Основний акцент програми спрямований на практичну реалізацію театралізованої діяльності, де дитина стає активним учасником творчого процесу. Діти залучаються до створення сценаріїв, декорацій, виконання ролей, що забезпечує їхню участь на всіх етапах театральної постановки.

Програма враховує вікові особливості дітей старшого дошкільного віку, театралізація реалізується переважно в процесі гри, яка є пріоритетною формою

діяльності у цьому віці. Програма також адаптується до потреб як окремих дітей, так і колективу в цілому, створює умови для самовираження кожної дитини, а також для розвитку навичок співпраці, що є важливим у колективній діяльності.

Зміст програми для дітей старшого дошкільного віку.

I квартал: Формувати уявлення дітей про театральне мистецтво, сприяти розвитку творчих здібностей, комунікативних навичок та уяви через інтерактивні заняття, знайомство з різними видами театру і театралізовану діяльність. Ознайомити дітей із театром як культурною установою, його призначенням, видами і правилами поведінки в театрі. Ознайомити дітей із театром масок, навчити передавати емоції та характери персонажів за допомогою масок, розвивати навички командної роботи через інсценування казки «Теремок». Ознайомити дітей із театром рукавичок, розвивати вміння працювати з ляльками-рукавичками, удосконалювати творчі та мовленнєві навички через постановку казки «Колобок».

Очікувані результати: У дітей сформовані базові знання про театр, його види та правила поведінки. Діти вміють використовувати маски та ляльки-рукавички для створення образів. Збагатили уяву через творчу діяльність. Виявляють навички командної роботи, взаємодії під час репетицій і вистав. Отримують задоволення від участі у театральній діяльності, емоційно реагують на художні образи. Розвивають зв'язне мовлення через репетиції та виконання ролей у виставах.

II квартал: Продовжити ознайомлення дітей із різними видами театру, формувати вміння працювати з новими театральними засобами (театр овочів, петрушки, настільний театр), розвивати мовленнєві, творчі та акторські здібності через театралізовану діяльність. Ознайомити дітей із можливостями створення образів із різних предметів театром овочів (фруктів, природних матеріалів) як нестандартним видом театралізації, розвивати креативність, образне мислення та акторські навички через інсценування казки «Гарбузова родина». Ознайомити дітей із театром петрушок, розвивати вміння працювати з

ляльками-петрушками, удосконалювати навички декламації, комунікації та творчості. Розвивати художні вміння та навички під час підготовки ляльок-петрушок як персонажів театралізації «Зимові свята». Ознайомити дітей із настільним театром як видом театрального мистецтва, розвивати дрібну моторику, уяву, навички комунікації через постановку казки «Рукавичка». Вчити створювати персонажів для настільного театру з паперу, картону, фетру, пластиліну.

Очікувані результати: Діти знайомляться з новими видами театру: овочів, петрушок, настільного, отримують знання про історію і особливості кожного виду театру. Створюють власних персонажів, використовуючи різноманітні матеріали. Розвивають уяву, здатність імпровізувати. Удосконалюють зв'язне мовлення засобами театральних ігор та вистав. Поглиблюють навички виразної декламації. Навчаються співпраці та взаємодії у групових постановках. Виявляють толерантність та взаєморозуміння під час колективної творчої діяльності. Формують позитивне ставлення до мистецької діяльності. Розвивають здатність до емоційного вираження через театралізацію.

III квартал: Ознайомити дітей із новими видами театралізації (театр коробок, театр стаканчиків, театр дітей-виконавців). Розвивати творчі здібності, мовленнєву виразність, уяву, акторські навички, емоційну виразність і здатність до колективної роботи. Навчити дітей використовувати побутові матеріали (коробки) для створення персонажів і декорацій, сприяти розвитку креативності та акторських здібностей. Вчити дітей прикрашати коробки для створення декорації до казки «Троє поросят». Ознайомити дітей із театром стаканчиків як видом театралізації, розвивати дрібну моторику, образне мислення та акторське самовираження через гру. Розвивати творчі навички у створенні персонажів зі стаканчиків до казки «Котики-муркотики». Залучити дітей до виконання ролей у театрі без додаткових об'єктів, розвивати навички самовираження через міміку, жест, голос, рухи. Ознайомити з театром, у якому основна увага приділяється акторській грі дітей. Розвивати міміку, жести, інтонацію та ігрову взаємодію між персонажами казки «Червона Шапочка».

Очікувані результати: Діти дізнаються про різні техніки театралізації: коробковий, стаканчиковий театр і театр дітей-виконавців. Розвивають уміння створювати декорації та персонажів із побутових матеріалів. Формують здатність до творчого самовираження через рухи, голос та емоції. Покращують навички виразного читання, декламації та драматизації. Удосконалюють навички співпраці в команді. Формують відповідальність за виконання ролі та досягнення загального результату. Отримують позитивний досвід театральної діяльності, емоційно відгукуються на театральні події. Розвивають здатність до емоційної взаємодії з партнерами по виставі.

До програми розроблено орієнтовне календарно-тематичне планування занять із гурткової діяльності театралізованого напрямку для дітей старшого дошкільного віку на I квартал (вересень-листопад) і представлено в таблиці 2.1, в якому мету тематичного циклу та кожного заняття в ньому.

Таблиця 2.1

**Календарно-тематичне планування гурткових занять
для дітей старшого дошкільного віку**

1 квартал

ВЕРЕСЕНЬ		
Знайомство з театром		
Мета: Формувати у дітей старшого дошкільного віку базові уявлення про театр як культурну установу, ознайомити з історією його виникнення, правилами поведінки в театрі, розвивати емоційне ставлення до театального мистецтва.		
Тиждень 1	Тема 1. Подорож до театального світу	
	Заняття: Що таке театр? Мета: Ознайомити дітей з поняттям «театр», його функціями, роллю у житті людей. Діяльність: Розповідь педагога з демонстрацією ілюстрацій театрів (оперного, драматичного, лялькового тощо). Гра «Я – глядач»: діти вчаться сидіти уявно на глядацьких місцях, аплодувати, уважно слухати.	Екскурсія: Міні-театр у групі Мета: Створити куточок театального мистецтва. Діяльність: Ознайомлення дітей з театральними атрибутами (ляльки, декорації, сценічний реквізит). Обговорення, які види театрів існують і чим вони цікаві.

Продовження таблиці 2.1

Тижень 2	Тема 2. Історія театру	
	Заняття: Як виник театр? Мета: Ознайомити дітей із загальними відомостями про історію театру. Діяльність: Розповідь про театральне мистецтво стародавніх часів (театри Греції, Риму). Виготовлення з дітьми масок (грецька трагічна та комічна).	Творча діяльність: Мій перший театр Мета: Підготувати міні-виставу. Діяльність: Вибір простої казки (наприклад, «Ріпка»). Розподіл ролей та просте інсценування з використанням масок та реквізиту.
Тижень 3	Тема 3. Правила поведінки в театрі	
	Заняття: Як поводитися в театрі? Мета: Навчити дітей основам етикету глядача. Діяльність: Розігрування ситуацій: прихід до театру, розміщення на місцях, уважне спостереження за виставою. Розмова про те, як важливо не заважати іншим (не говорити під час вистави, не вставати з місця тощо).	Гра: Театральний етикет Мета: Закріпити правила поведінки в театрі у формі гри. Діяльність: Сценарії поведінки: «правильний» і «неправильний» глядач. Діти оцінюють, хто з персонажів дотримувався правил.
Тижень 4	Тема 4. Узагальнення та закріплення знань	
	Підсумкове заняття: Що ми знаємо про театр? Мета: Перевірити знання дітей про театр, історію, атрибути та правила поведінки. Діяльність: Вікторина «Що я знаю про театр?» Розігрування коротких діалогів або сценків із казок.	Театральний день: Мета: Провести у групі «день театру». Діяльність: Перегляд дитячої вистави (ляльковий театр чи мультфільм на театральну тематику). Створення з дітьми афіші до вистави. Створення квитків для глядачів Обговорення вражень від «відвідування театру». Гра «Що мене вразило в театрі»

Очікувані результати Діти: Мають базові уявлення про театр як культурний заклад. Знають основні правила поведінки в театрі. Виявляють інтерес до театрального мистецтва. Базово розуміють історію виникнення театру. Виявляють ініціативу в участі у театралізованих іграх.		
ЖОВТЕНЬ Знайомство з театром масок. Казка «Теремок» Мета: Ознайомити дітей із театром масок як видом театрального мистецтва, розвивати вміння створювати художні образи за допомогою масок, формувати творчі навички через участь у постановці казки «Теремок».		
Тижень 1	Тема 1. Подорож до театру масок	
	Заняття: Що таке театр масок? Мета: Ознайомити дітей із поняттям театру масок, його особливостями, роллю масок у театральному мистецтві. Діяльність: Розповідь педагога про театр масок із демонстрацією прикладів (фото або відео). Ознайомлення з різновидами масок (історичні, театральні, сучасні). Гра «Упізнай образ за маскою» (педагог демонструє маски, діти вгадують персонажа чи емоцію)	Творча діяльність: Створюємо маски. Мета: Навчити дітей створювати прості маски персонажів. Діяльність: Виготовлення масок героїв казки «Теремок» (медведя, лисиці, мишки тощо) із паперу, картону, фарб, клею.
Тижень 2	Тема 2. Зустріч із казкою «Теремок»	
	Заняття: Читання та обговорення казки Мета: Ознайомити дітей із сюжетом казки «Теремок», розвивати увагу, уяву, мовлення. Діяльність: Читання казки з виразністю. Обговорення героїв: «Хто ваш улюблений персонаж? Чому?». Розгляд емоцій героїв та їх взаємодії	Творча гра: Казкові герої Мета: Сприяти закріпленню сюжету казки через гру. Діяльність: Діти відтворюють сцени казки, імітуючи рухи та голоси героїв. Використання реквізиту (зроблених масок).

Продовження таблиці 2.1

Тижень 3	Тема 3. Репетиції театралізованої постановки	
	Заняття: Вчимося бути акторами Мета: Розвивати навички акторської гри, вміння передавати характер персонажа через міміку, жести, інтонацію. Діяльність: Розподіл ролей казки «Теремок». Репетиція окремих епізодів. Навчання дітей взаємодії під час театралізованої діяльності.	Гра: Голос героя Мета: Розвивати навички інтонації, дикції, емоційного вираження. Діяльність: Діти пробують говорити від імені своїх персонажів (голос лисиці – хитрий, голос ведмедя – грубий). Вправи для розвитку голосу: співочі й мовні ігри.
Тижень 4	Тема 4. Постановка казки «Теремок»	
	Заняття: Останні штрихи до вистави Мета: Узгодження деталей театральної постановки, завершення репетицій. Діяльність: Встановлення декорацій (створення «теремка»). Узгодження послідовності дій та ролей.	Театральний день: Мета: Провести виставу перед іншими дітьми чи батьками. Діяльність: Театральна постановка казки «Теремок» із використанням масок, реквізиту, декорацій. Обговорення з дітьми їхніх вражень після вистави.
Очікувані результати Діти: Мають уявлення про театр масок та його особливості. Знають сюжет казки «Теремок» і вміють відтворювати його епізоди. Уміють створювати художній образ за допомогою маски, голосу, рухів. Виявляють ініціативу в театралізованій діяльності. Опанували базові навички акторської гри та співпраці у колективі. Отримують задоволення від участі у театральній діяльності, розвивають творчу уяву та емоційне ставлення до театального мистецтва.		
ЛИСТОПАД Знайомство з театром рукавичок. Казка «Колобок» Мета: Ознайомити дітей із театром рукавичок як видом театального мистецтва, розвивати творчі здібності та навички акторської гри в процесі участі в постановці казки «Колобок». Формувати вміння використовувати ляльки-рукавички для створення художніх образів та відтворення їхнього характеру.		

Тиждень 1	Тема 1. Подорож до театру рукавичок	
	Заняття: Що таке театр рукавичок? Мета: Ознайомити дітей із поняттям театру рукавичок, його особливостями, роллю ляльок-рукавичок у створенні вистав. Діяльність: Розповідь педагога про театр рукавичок із демонстрацією прикладів. Перегляд короткого відеофрагменту вистави театру рукавичок. Гра «Чия це рука?» (вгадування персонажів за рухами ляльок).	Творча діяльність: Виготовлення ляльок-рукавичок Мета: Навчити дітей створювати прості ляльки-рукавички своїми руками. Діяльність: Створення персонажів казки «Колобок» (Колобок, Лисичка, Вовк, Ведмідь, Зайчик). Використання тканини, фетру, ниток, клею для створення рукавичок.
Тиждень 2	Тема 2. Зустріч із казкою «Колобок»	
	Заняття: Читання казки «Колобок»* Мета: Ознайомити дітей із сюжетом казки, розвивати мовлення, увагу, уяву. Діяльність: Виразне читання казки педагогом із використанням ляльок-рукавичок. Обговорення казки: «Чому Колобок не повернувся додому? Як би ви діяли на його місці?». Гра «Хто з'їв Колобка?» (діти уявляють інші кінцівки історії).	Гра: Мандрівка Колобка Мета: Розвивати здатність дітей відтворювати сюжет за допомогою дій та реплік персонажів. Діяльність: Інтерактивна постановка окремих епізодів казки з використанням ляльок-рукавичок.
Тиждень 3	Тема 3. Репетиції театралізованої постановки	
	Заняття: Вчимося грати з рукавичками Мета: Навчити дітей керувати ляльками-рукавичками, передавати емоції та характери персонажів. Діяльність: Вправи для розвитку моторики рук (імітація рухів ляльок). Репетиція сцен казки «Колобок» із	Творча гра: Дружні репліки Мета: Навчити дітей будувати діалоги між персонажами. Діяльність: Робота в парах: діти вигадують і озвучують додаткові сцени казки. Репетиція з акцентом на інтерактивність (взаємодія між персонажами).

Продовження таблиці 2.1

	розподілом ролей. Гра «Говорить лялька» (передача інтонацій героїв).	
Тижень 4	Тема 4. Постановка казки «Колобок»	
	Заняття: Приготування до вистави Мета: Завершити репетиції, узгодити дії, декорації, порядок виходів. Діяльність: Встановлення декорацій (ліс, хатинка тощо). Генеральна репетиція.	Театральний день: Мета: Провести виставу казки «Колобок» перед іншими групами чи батьками. Діяльність: Постановка вистави з використанням ляльок-рукавичок, декорацій і музичного супроводу. Обговорення з дітьми вражень від участі у виставі
Очікувані результати Діти: Знають про особливості театру рукавичок та його відмінності від інших видів театру. Опанували базові навички роботи з ляльками-рукавичками. Мають уявлення про сюжет казки «Колобок» і творчо відтворюють її сцени. Розвинули мовленнєві, моторні та акторські навички. Виявляють ініціативу та впевненість у театральній діяльності. Співпрацюють у колективі для досягнення спільної мети та отримують задоволення від творчого процесу.		

Розроблена парціальна програма творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації спрямована на всебічний розвиток дитини, формування її творчих здібностей, комунікативних навичок, емоційної чутливості та соціальної компетентності. Програма враховує вікові особливості дітей старшого дошкільного віку, їхні пізнавальні інтереси та схильність до гри як провідної діяльності цього періоду.

Програма структурована за кварталами, що забезпечує поступове і систематичне засвоєння дітьми знань, умінь та навичок, необхідних для театральної діяльності. Основою є ознайомлення з різними видами театру,

створення умов для практичного застосування отриманих знань і вміння в реальних театралізованих постановках.

Запровадження програми сприяє: пізнавальному розвитку дітей, формуванню уявлень про театральне мистецтво, його історію та культурну цінність; емоційно-ціннісному розвитку, вихованню любові до мистецтва, розвитку здатності до співпереживання та творчого самовираження; творчому розвитку, стимулюванню фантазії, уяви та здатності до самостійного створення художніх образів; мовленнєвому розвитку, удосконаленню виразного мовлення, збагаченню словникового запасу та формуванню навичок образного мовлення; соціальному розвитку, зміцненню взаємодії з однолітками, формуванню комунікативних навичок, здатності до командної роботи.

Програма базується на сучасних педагогічних принципах інтеграції мистецького змісту театрального напрямку в освіту, використанні ігрових технологій, диференційованого підходу до навчання дітей. Вона створює сприятливі умови для розвитку творчого потенціалу кожної дитини, формує емоційно насичене, ціннісне ставлення до мистецтва театру й театралізованої творчої діяльності.

Реалізація програми сприяє підготовці дітей до подальшого навчання, збагачує їх життєвий досвід, формує базу для гармонійного особистісного розвитку, сприяє вихованню творчих, чуйних і культурно освічених особистостей.

2.2. Педагогічні умови запровадження програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації

В першому розділі нашого дослідження ми з'ясували, що творчий розвиток дітей старшого дошкільного віку є одним із ключових завдань сучасної дошкільної освіти. Особливої актуальності набуває впровадження ефективних педагогічних умов, які забезпечують не лише реалізацію

потенціалу дітей, а й сприяють їхньому емоційному, мовленнєвому, соціальному та естетичному розвитку.

Аналіз науково-методичних джерел доводить, що театралізована діяльність, як вид художньо-естетичної діяльності, має унікальну здатність комплексно впливати на дитину, сприяє її творчому самовираженню, розвитку фантазії, уяви та акторських здібностей. Водночас успішність реалізації програми творчого розвитку значною мірою залежить від створення педагогічних умов, які включають організаційні, методичні, психологічні та матеріальні аспекти.

У цьому розділі ми розглянемо теоретичні засади та практичні рекомендації щодо: забезпечення комфортного й творчого середовища в закладах дошкільної освіти; інтеграції театралізованої діяльності в освітній процес; формування педагогами необхідних знань, умінь та навичок для роботи з дітьми у сфері театралізації; врахування індивідуальних особливостей і потреб кожної дитини.

Мета цього розділу – визначити й обґрунтувати педагогічні умови, що сприятимуть ефективному запровадженню розробленої програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації. Це дозволить забезпечити всебічний розвиток дитини, сформувати її особистісні та соціальні якості, необхідні для подальшого навчання та життя в сучасному суспільстві.

Розглянемо першу педагогічну умову – забезпечення комфортного й творчого середовища в закладах дошкільної освіти

Концепція розвивального середовища з організації комфортного й творчого середовища базується на принципах гуманістичної педагогіки, де дитина розглядається як активний учасник освітнього процесу. Виховне середовище повинно сприяти гармонійному розвитку особистості за допомогою створення умов для самостійної діяльності, вільного вибору, співпраці та експериментування [28]. Врахування індивідуальних потреб, здібностей та інтересів кожної дитини є важливим чинником для створення середовища, яке стимулює її творчу активність [36]. Згідно з психологічними дослідженнями,

діти демонструють вищий рівень творчої активності в умовах емоційної безпеки, коли їхні ініціативи підтримуються, а результати творчої діяльності визнаються і цінуються. Включення елементів театралізації в освітній простір сприяє розвитку творчих здібностей засобами емоційного й художнього досвіду, допомагає дітям краще розуміти себе та оточення.

Розглянемо практичні рекомендації щодо забезпечення комфортного й творчого середовища в закладах дошкільної освіти (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Практичні рекомендації щодо забезпечення комфортного й творчого середовища в закладах дошкільної освіти

Основні компоненти	Рекомендації
Фізичне середовище	Обладнати приміщення так, щоб вони відповідали віковим і фізіологічним особливостям дітей. У створенні театралізованого середовища слід передбачити окремі зони: Куточок театралізації, де зберігаються реквізити, ляльки, костюми, театральні атрибути; Творчий простір для імпровізацій, репетицій та мінівистав. Використовувати мобільні меблі й елементи, що дозволяють трансформувати простір для різних видів театралізованої діяльності
Емоційна атмосфера	Педагогам важливо підтримувати в групі позитивний мікроклімат: заохочувати співпрацю, взаємодопомогу та відкритість. Уважно ставитися до емоційних реакцій дітей, створюючи ситуації успіху навіть у випадках невдач
Матеріально-технічне забезпечення	Поповнювати середовище театральними атрибутами: костюмами, масками, декораціями. Використовувати сучасні технології, наприклад, інтерактивні дошки чи проєктори, для створення візуальних ефектів, що стимулюють інтерес дітей до театралізованої діяльності
Залучення дітей до оформлення середовища	Діти можуть брати участь у створенні декорацій, виготовленні атрибутів та організації театральних зон. Це сприяє розвитку їхньої уяви, моторики та почуття відповідальності.
Різноманітність	Чергувати форми творчої активності (ігрові етюди,

Продовження таблиці 2.2

діяльності	репетиції, виступи, спільне створення казок). Залучати різні види мистецтва (музику, малювання, танці), щоб зробити театралізовану діяльність цікавою й багатогранною
Партнерство із сім'єю	Організовувати спільні заходи для дітей і батьків (перегляд вистав, створення костюмів, домашні театралізації). Це дозволяє дітям відчувати підтримку та натхнення у творчій діяльності

Створення комфортного й творчого середовища є запорукою успішної реалізації програми творчого розвитку. Воно стимулює активність дітей, формує їхню емоційну стабільність і сприяє розкриттю творчого потенціалу.

Другою педагогічною умовою ефективного запровадження програми ми визначили інтеграцію театралізованої діяльності в освітній процес закладу дошкільної освіти.

Теоретичні засади інтеграції театралізованої діяльності в освітній процес ЗДО представлена наступними концептуальними положеннями.

Театралізована діяльність є важливою частиною всебічного розвитку дитини. Вона сприяє розвитку художніх здібностей, когнітивному, емоційному, мовленнєвому та соціальному розвитку. За допомогою театралізації діти навчаються виражати себе, передавати емоції, взаємодіяти в колективі, а також активно взаємодіяти з навколишнім світом. Така діяльність створює сприятливі умови для розвитку творчого потенціалу кожної дитини, сприяє розвитку її уяви, фантазії та навичок самовираження.

В сучасному освітньому процесі важливим принципом є інтеграція знань з різних освітніх напрямів. Театралізована діяльність дозволяє поєднувати кілька напрямів: художню літературу, образотворче мистецтво, музику, танець, мову та соціальні навички. Інтеграція цих напрямів у єдину освітню діяльність сприяє розвитку різних типів інтелекту (логічного, емоційного, творчого) у дітей, розширює їхній кругозір і збагачує пізнавальний досвід [35].

Згідно з конструктивістським підходом, процес навчання є активним та сприяє взаємодії. Діти активно залучені до процесу створення знань і сенсів за

допомогою практичних завдань, рольових ігор, театралізації. Інтеграція театралізованої діяльності дозволяє дитині пізнавати навколишній світ, вчитися, творчо виражати себе, обирати ролі, відчувати себе частиною процесу.

Психологія розглядає гру як один з основних видів діяльності дошкільника. Театралізована діяльність є формою гри, яка дозволяє дітям розвивати уяву, творчість, мовлення та соціальні навички. Інтеграція театралізації з іншими видами діяльності дає дітям можливість зануритися в ролі персонажів казок, виражати свої думки і почуття через діалоги та монологи.

Зазначені концептуальні положення дозволили розробити практичні щодо інтеграції театралізованої діяльності в освітній процес (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Практичні рекомендації щодо інтеграції театралізованої діяльності в освітній процес у закладах дошкільної освіти

Основні компоненти	Рекомендації
Інтеграція театралізованої діяльності в навчальні плани	Театралізовану діяльність можна інтегрувати в різні освітні програми за допомогою спеціальних занять, де вона стане частиною загальної освітньої роботи. Театральні елементи можуть бути впроваджені в програми з розвитку мовлення, ознайомлення з природою, музики, образотворчого мистецтва, фізичного виховання або в гурткові заняття. Це дозволить поєднувати навчання з творчою діяльністю, створюючи умови для гармонійного розвитку дитини
Планування інтегрованих занять	Для ефективної інтеграції театралізованої діяльності в освітній процес варто організувати гурткову діяльність із театралізації, або проводити заняття, де театралізація поєднується з іншими видами діяльності, наприклад: Мовленнєві заняття: створення персонажів та їх діалогів, розвиток мовлення через римування, діалоги. Музичні заняття: вивчення театральних пісень, танців, театралізованих музичних постановок. Образотворче мистецтво: виготовлення декорацій, костюмів, масок

Продовження таблиці 2.3

Використання театралізованих ігор та етюдів	Ігрові форми є основою театралізованої діяльності. Педагог може організувати ігри, в яких діти мають змогу виконувати ролі персонажів, використовувати костюми, міміку, жести, декорації. Це дозволить їм відчувати себе частиною дійства, а також сприятиме розвитку навичок співпраці та взаємодії
Розвиток навичок сценічного мовлення	Одним із важливих аспектів інтеграції театралізованої діяльності є розвиток навичок сценічного мовлення. Педагоги повинні включати в заняття елементи декламації, роботи над вимовою, виразним декламуванням. Для цього можна використовувати римовані твори, фольклор, поезію та казки, де діти вчаться чітко, виразно і емоційно передавати текст
Організація театральних вистав і свят	Практичне застосування знань та навичок у вигляді театральних вистав сприяє розвитку творчих здібностей дітей, їхній соціалізації. Проведення свят, вистав або театралізованих казок дає дітям можливість застосувати отримані навички на сцені, що також допомагає формувати вміння працювати в команді, долати хвилювання, й розвивати впевненість у собі
Співпраця з батьками	Для успішної інтеграції театралізованої діяльності важливо залучати батьків. Організація спільних заходів, таких як вистави, виготовлення костюмів або масок, залучення до обговорення вистав, сприяє розвитку творчості у дітей та їхніх батьків. Це створює атмосферу співпраці й підвищує мотивацію до творчої діяльності

Отже, інтеграція театралізованої діяльності в освітній процес має важливе значення для всебічного та творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку. Вона дозволяє формувати творчі здібності, важливі соціальні та емоційні навички. Використання театралізації в освітньому процесі забезпечує активну участь дітей у навчанні, сприяє розвитку їхньої когнітивної, емоційної, творчої, соціальної, рухової сфер та здатності до самовираження.

Третьою педагогічною умовою ефективного запровадження програми ми визначили формування педагогами необхідних знань, умінь та навичок для роботи з дітьми у сфері театралізації.

Теоретичні засади формування педагогами знань, умінь та навичок для роботи з дітьми у сфері театралізації містять наступні положення з теорії педагогічної майстерності та провідної діяльності для дітей.

Педагогічна майстерність є ключовим компонентом успішної роботи педагога в будь-якій сфері освіти. У випадку театралізованої діяльності важливо, щоб педагог не лише мав базові знання з театрального мистецтва, а й розвивав навички адаптації цих знань до потреб дітей. Теорія педагогічної майстерності вимагає поєднання творчих здібностей, вміння створювати безпечну та мотивувальну атмосферу для дітей, а також здатності коректно організовувати освітній процес [30].

Театралізована діяльність є ефективним інструментом розвитку дітей через гру. Психологи і педагоги вважають, що гра є провідною діяльністю дошкільнят, через яку відбувається їхній розвиток. Театралізація, як одна з форм гри, дозволяє дитині зануритися в різні соціальні ролі, опановувати навички спілкування, розвивати уяву та креативність. Для ефективної роботи з дітьми педагог повинен добре розуміти значення гри як засобу навчання та розвитку.

Театралізована діяльність у закладах дошкільної освіти повинна бути органічною частиною освітнього процесу, інтегруватись з іншими освітніми напрямками. Вихователь повинен володіти навичками інтеграції театральних форм з іншими видами діяльності, такими як малювання, музика, хореографія, що дозволяє розвивати в дитини цілісне сприйняття навколишнього світу.

Основи педагогічного процесу в театралізації базуються на знаннях психології розвитку дітей. Важливо враховувати етапи розвитку дитини при виборі методів і форм роботи. Театральні форми діяльності мають підтримувати ці етапи розвитку, а також сприяти формуванню в дітей

позитивної мотивації, емоційної чуйності та здатності до вираження власних думок.

Зазначені концептуальні положення дозволили розробити практичні рекомендації щодо формування педагогами необхідних знань, умінь та навичок для роботи з дітьми в сфері театралізації (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Практичні рекомендації щодо формування педагогами необхідних знань, умінь та навичок для роботи з дітьми у сфері театралізації

Основні компоненти	Рекомендації
Розвиток театральних здібностей у педагогів	Педагогам необхідно здобути базові знання з театального мистецтва, включаючи теорію та практику акторської майстерності, сценічного мовлення, постановки вистав. Кожен вихователь або методист повинен мати уявлення про основні театральні жанри (ляльковий, музичний, драматичний) та форми театралізації (ролі, монологи, діалоги, імпровізація). Рекомендації: Проходити курси та тренінги з акторської майстерності та сценічного мовлення (додаток А). Організовувати тематичні семінари та майстер-класи для педагогів з театралізації. Ознайомлювати педагогів з теоретичними і практичними аспектами театального мистецтва
Створення творчої атмосфери у групі	Педагоги повинні вміти створювати атмосферу, що сприяє самовираженню дітей засобами театралізованої діяльності, вміти стимулювати у дітей цікавість до театру, мотивувати їх до участі в різноманітних театралізованих іграх та виставах. Рекомендації: Влаштувати покази для дітей, які демонструють можливості театального мистецтва. Використовувати яскраві театральні костюми, реквізит, маски та музику, щоб створити емоційну атмосферу. Сприяти участі дітей у театралізованих заходах, підтримувати ініціативу кожної дитини

Продовження таблиці 2.4

Інтеграція театралізації в освітній процес	Театралізовану діяльність важливо інтегрувати в інші освітні напрями, щоб створити мультидисциплінарний підхід до розвитку дитини. Педагоги повинні вміти організовувати заняття так, щоб театралізація була використана для розвитку мовлення, музики, образотворчості, фізичної культури та інших напрямів. Рекомендації: Розробити й реалізувати методичні рекомендації щодо використання театралізації на заняттях (додаток Б). Створювати театралізовані проєкти, які поєднують різні види мистецтва (мова, музика, живопис, танець). Розробити планування занять, в яких театралізація буде ефективно інтегрована в освітній процес
Розвиток імпровізаційних навичок педагогів у	Імпровізація є важливою частиною театральної діяльності, яка розвиває вміння реагувати на непередбачувані ситуації, спонтанно створювати сюжети та персонажів. Педагоги повинні вміти організовувати імпровізаційні ігри, які допомагають дітям розвивати фантазію та креативне мислення. Рекомендації: Проводити тренінги з імпровізаційної театральної діяльності для педагогів. Використовувати ігри на імпровізацію в групах та під час занять
Співпраця батьками з	Батьки мають бути залучені до театралізованої діяльності, адже підтримка вдома може значно підсилити ефективність освітнього процесу. Педагоги повинні активно залучати батьків до організації театралізованих заходів, допомагати їм створювати костюми, виготовляти декорації, готуватися до вистав. Рекомендації: Організовувати спільні заходи для дітей і батьків: театралізовані вистави, майстер-класи, виставки дитячих робіт. Проводити консультації та тренінги для батьків щодо використання театральних елементів вдома (додаток В). Створювати сприятливу атмосферу для взаємодії сім'ї та закладу освіти через театралізацію

Отже, впровадження театралізації в освітній процес закладу дошкільної освіти має велике значення для розвитку творчих здібностей дошкільників. Це вимагає теоретичних знань і практичних навичок організації та проведення театралізованих заходів. Педагогічний процес повинен забезпечувати інтеграцію театралізації в освітній процес, стимулювати розвиток творчого мислення та емоційної чуйності дітей старшого дошкільного віку.

Четвертою педагогічною умовою ефективного запровадження програми ми визначили врахування індивідуальних особливостей і потреб кожної дитини.

Теоретичні засади врахування індивідуальних особливостей і потреб кожної дитини містять наступні положення з теорії індивідуального підходу в педагогіці, теорії психічного розвитку за Ж. Піаже та теорії Л. Виготського.

Індивідуальний підхід є важливою частиною сучасної педагогіки, особливо в контексті дошкільної освіти. Кожна дитина має свої унікальні особливості розвитку, інтереси, темп розвитку та навчання, здібності та потреби, що залежить від різних факторів: спадковості, виховання, соціального середовища та особистих досвідів. Врахування індивідуальних відмінностей допомагає створити максимально ефективні умови для навчання та розвитку дітей, розвивати дитину всебічно, підтримувати її унікальність, потенціал і здатність до самовираження. Основним принципом індивідуального підходу є визнання того, що всі діти різні, тому педагогічний процес має бути адаптований до цих різниць. Проблема полягає в тому, щоб створити умови, які б дозволили кожній дитині розвиватися згідно з її індивідуальними особливостями.

Згідно з теорією Ж. Піаже, розвиток пізнавальних процесів у дітей проходить чотири етапи, кожен з яких має свою специфіку, і педагог повинен враховувати ці етапи при плануванні освітнього процесу [50]. Зокрема, важливо розуміти, що в старшому дошкільному віці діти починають використовувати символічне мислення, що є основою для театралізованої діяльності.

Л. Виготський підкреслював важливість соціокультурного контексту для розвитку дитини, зазначав, що всі психічні функції розвиваються в процесі

взаємодії з іншими людьми [54]. Для педагогів це означає, що вони мають створювати середовище, яке стимулює соціальну взаємодію та емоційну підтримку дітей, що є важливим для їхнього розвитку, особливо в контексті театралізованої діяльності.

Зазначені концептуальні положення дозволили розробити практичні рекомендації щодо врахування індивідуальних особливостей і потреб дітей в процесі театралізації (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Практичні рекомендації щодо врахування індивідуальних особливостей і потреб дітей в процесі театралізації

Основні компоненти	Рекомендації
Планування освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей	Педагог має планувати навчання, враховуючи різні рівні розвитку дітей, їхні інтереси, здібності і темп сприйняття матеріалу. Для цього можна використовувати диференційовані завдання, що дозволяють дітям працювати в межах власних можливостей, а також поступово збільшувати складність завдань для розвитку потенціалу кожної дитини. Рекомендації: Створювати індивідуальні завдання для дітей, що відповідають їхнім пізнавальним можливостям. Ураховувати фізичні та емоційні потреби дітей при плануванні занять і організації театралізованої діяльності. Підбирати різні види театралізації (міміка, пантоміма, ляльковий театр) для дітей з різними рівнями розвитку, особливо для тих, хто має особливі потреби
Використання методів активного навчання й творчої взаємодії	Театралізовані заняття мають бути побудовані так, щоб дитина могла активно взаємодіяти з педагогом та іншими дітьми. У театралізації, як і в іншій творчій діяльності, важливо, щоб кожна дитина мала можливість проявити себе та отримати підтримку, ураховувати її індивідуальні характеристики. Активне навчання сприяє розвитку комунікабельності, емоційної чуйності та

Продовження таблиці 2.5

	розширює можливості самовираження. Рекомендації: Використовувати методи співпраці, рольових ігор, імпрровізацій, які дозволяють дітям проявляти власні творчі здібності. Включати в діяльність дітей з особливими освітніми потребами з урахуванням їхніх фізичних та психоемоційних можливостей. Стимулювати індивідуальні досягнення дітей, підкреслювати їхні сильні сторони та унікальні таланти
Індивідуальний підхід у педагогічній оцінці	Педагог має враховувати індивідуальні особливості кожної дитини при оцінці її досягнень. Оцінка повинна бути позитивною та стимулювати до подальшої творчості, а також враховувати індивідуальний розвиток кожної дитини в межах її можливостей. Педагог не повинен порівнювати дітей між собою, а звертати увагу на особисті досягнення, тим самим сприяти розвитку самооцінки. Рекомендації: Проводити індивідуальні бесіди з кожною дитиною після заняття, оцінювати її виконання творчих завдань і надавати конструктивний зворотний зв'язок. Визначати персональні цілі для кожної дитини, створювати умови для їх досягнення. Залучати до оцінювання батьків, заохочувати їх до підтримки своїх дітей в процесі творчої діяльності
Розвиток емоційної чуйності та підтримка творчого самовираження	Врахування емоційних потреб дітей є важливим аспектом педагогічної роботи. У театралізованих заняттях діти навчаються виражати свої емоції через гру, здобувають можливість отримувати емоційну підтримку від педагога та однолітків. Для дітей важливо, щоб їхні емоційні переживання були зрозумілі і підтримані в процесі активності. Рекомендації: Створювати атмосферу емоційного комфорту на заняттях, де кожна дитина зможе висловити свої почуття без страху бути засудженою

Продовження таблиці 2.5

	Використовувати ігри та вправи з розвитку емоційної чуйності (наприклад, гру на виявлення різних емоцій через міміку й рухи). Підтримувати і заохочувати дітей, коли вони відкрито демонструють свої емоції, що дозволяє їм більше довіряти педагогічному процесу
Робота з дітьми з особливими потребами	Педагоги повинні бути готовими до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, зокрема з дітьми з затримкою розвитку, аутизмом або іншими фізичними чи психічними особливостями. Такі діти можуть мати свої індивідуальні потреби в організації театралізованих занять, і важливо створити для них комфортні умови для розвитку творчості. Рекомендації: Враховувати індивідуальні потреби таких дітей, підбирати відповідні театралізовані форми діяльності (наприклад, міміка, музичні театри). Співпрацювати з психологами, дефектологами, логопедами, щоб створити комплексний підхід до розвитку дітей з особливими потребами. Використовувати адаптовані матеріали та засоби, які допомагають таким дітям розвивати свою творчість через гру

Врахування індивідуальних особливостей і потреб кожної дитини є основою для забезпечення ефективного освітнього процесу. Педагоги повинні володіти знаннями й навичками з організації освітнього процесу таким чином, щоб кожна дитина могла розвиватися в межах своїх можливостей і потенціалу. Тільки індивідуалізований підхід здатний створити умови для творчого розвитку дітей.

Таким чином, запровадження програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації вимагає створення особливих педагогічних умов, що забезпечують ефективність процесу розвитку дитини. Театралізація є потужним інструментом для розвитку творчих здібностей, емоційної чутливості, мовленнєвих навичок і соціальної взаємодії. Однак для

досягнення високих результатів необхідно враховувати ряд важливих педагогічних умов: забезпечення комфортного й творчого середовища в закладах дошкільної освіти; інтеграції театралізованої діяльності в освітній процес; формування педагогами необхідних знань, умінь та навичок для роботи з дітьми у сфері театралізації; врахування індивідуальних особливостей і потреб кожної дитини. Забезпечення розроблених педагогічних умов у запровадженні програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації дозволяє розвивати в дітей творчі здібності, емоційну чутливість, комунікативні навички та соціальну активність, що є важливими складниками їхнього творчого розвитку.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та вирішення проблеми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації. Результати теоретичного дослідження засвідчили досягнення мети, вирішення поставлених завдань і дозволили сформулювати наступні висновки:

1. Науковці визначають творчість як системне явище, що забезпечується здібностями, мотивами, уявою, інтуїцією, знаннями й досвідом особистості та спрямовується на отримання практичного результату, в процесі якого пріоритетне значення має продукування духовних цінностей і розвиток особистості. Творчий розвиток у психолого-педагогічних науках розуміється як багатогранний процес формування та вдосконалення творчих здібностей, уяви, мислення, емоційної сфери особистості, спрямований на створення умов для реалізації потенціалу особистості в активній діяльності. Структура творчого розвитку складається з когнітивного, емоційного, мотиваційного та практичного компонентів. Творчий розвиток дітей дошкільного віку трактується науковцями як процес формування й удосконалення творчих здібностей, що проявляються у здатності дитини до почуттєвого сприйняття, емоційної чуйності, співпереживання, фантазування, образного й асоціативного мислення, анімізму, синестезії, виводить розвиток таких психічних процесів, як сприймання, відчуття, мислення, уяви, на творчий рівень і дозволяє досягти успіху у специфічно дитячих видах діяльності (ігрова, художня, театралізована, конструктивна), які сприяють реалізації їхнього творчого потенціалу.

2. З'ясовано, що театралізація є важливим засобом творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку, гармонійно поєднує мистецьке, емоційне та інтелектуальне виховання. В процесі театралізованої діяльності у дітей відбувається розвиток творчих здібностей, уяви, емоційної виразності, мовленнєвої культури та здатності до співпраці. Театралізована діяльність

сприяє формуванню в дітей емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, розвитку емоційної чутливості та естетичного сприйняття, стимулює їхній інтерес до творчості; збагачення знань про театральне мистецтво допомагає дітям розуміти основи творчого процесу, засоби виразності та структуру театральної вистави; розвиток навичок театралізованої діяльності, таких як акторська майстерність, виразне мовлення, робота з реквізитом сприяють ефективному творчому самовираженню дитини. Театралізація дозволяє дітям зануритися у світ мистецтва, в якому вони можуть досліджувати свої почуття, фантазувати, створювати нові образи, а також вчитися розуміти інших. Театралізація є невідійманою частиною сучасного освітнього процесу, орієнтованого на формування всебічно розвиненої творчої особистості.

3. Розроблено парціальну програму творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації, яка спрямована на всебічний розвиток дитини, формування її творчих здібностей, комунікативних навичок, емоційної чутливості та соціальної компетентності. Програма враховує вікові особливості дітей старшого дошкільного віку, їхні пізнавальні інтереси та схильність до гри як провідної діяльності. Зміст програми структурований за кварталами, що забезпечує поступове й систематичне засвоєння дітьми знань, умінь та навичок, необхідних для театральної діяльності. Запровадження програми сприяє: пізнавальному розвитку дітей, формуванню уявлень про театральне мистецтво, його історію та культурну цінність; емоційно-ціннісному розвитку, вихованню любові до мистецтва, розвитку здатності до співпереживання та творчого самовираження; творчому розвитку, стимулюванню фантазії, уяви та здатності до самостійного створення художніх образів; мовленнєвому розвитку, удосконаленню виразного мовлення, збагаченню словникового запасу та формуванню навичок образного мовлення; соціальному розвитку, зміцненню взаємодії з однолітками, формуванню комунікативних навичок, здатності до командної роботи.

4. Розроблено та обґрунтовано педагогічні умови запровадження програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами

театралізації, що забезпечують ефективність процесу творчого розвитку дитини: забезпечення комфортного й творчого середовища в закладах дошкільної освіти; інтеграції театралізованої діяльності в освітній процес; формування педагогами необхідних знань, умінь та навичок для роботи з дітьми у сфері театралізації; врахування індивідуальних особливостей і потреб кожної дитини. Забезпечення розроблених педагогічних умов у запровадженні програми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації дозволяє розвивати в дітей творчі здібності, емоційну чутливість, комунікативні навички та соціальну активність, що є важливими складниками їхнього творчого розвитку.

Таким чином, можна зробити висновок, що теоретичне дослідження спрямовано на ефективне розв'язання проблеми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами театралізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аніщенко Н. Вплив музично-театральної діяльності на розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи*. 2014. №1. С. 62–70.
2. Артемова Л. Театр і гра. Київ : ТОВ «Томіріс», 2002. 84 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення: 11.09.2024).
4. Біла І. М. Пізнавальна активність як вектор творчості. *Актуальні проблеми психології* : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. Київ : Срібна хвиля, 2013. Вип 9. С. 4–18.
5. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с.
6. Борщаговська Т. Театралізовані ігри як засіб розвитку творчих здібностей дошкільнят. *Палітра педагога*. 2003. № 1. С. 21–23.
7. Гаврилюк С. Театр і казка. *Дошкільне виховання*. 2003. № 5. С. 23–25.
8. Гончаренко А. М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників : навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі». Київ : Світич, 2009. 160 с.
9. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 375 с.
10. Грушецький Я. Український театр ляльок «різних засобів виразності» : зародження, утвердження, розвиток. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2013. Вип. 12. С. 69–83.
11. Дитяча психологія : навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. Київ : Академвидав, 2008. 431 с.

12. Захарченко І. Форум-театр – нове слово у соціальній роботі. *Вісник програм шкільних обмінів*. 2006. № 26. С. 14–20.
13. Ільєнко Е. І. Про «специфіки» мистецтва. *Питання філософії*. 2005. № 5. С. 132–144.
14. Клименко В. В. Психологія творчості : навч. посібн. для вузів. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 480 с.
15. Костюк Г. С. Здібності та їх розвиток у дітей. Київ : Знання, 1963. 80 с.
16. Кудикіна Н. В. Ігрова діяльність дітей : теоретичні основи й методика педагогічного керівництва. Її величність гра : теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: зб. статей / за ред. Г. С. Тарасенко. Вінниця : ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського, 2009. 320 с.
17. Кузьменко В. У. Розвиток індивідуальності дитини 3–7 років : монографія. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. 354 с.
18. Макаренко Л. Організація театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі. Бердянськ : ФО-П Ткачук О. В. 2014. 256 с.
19. Макаренко Л. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність. Київ : Шкільний світ, 2008. 94 с.
20. Макаренко Л. В. Театр і театралізована діяльність у сучасному дошкільному закладі освіти : моногр. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. 211 с.
21. Мартиненко Г. В. Театралізована діяльність в дитячому садку. Харків : ВГ «Основа», 2018. 127 с.
22. Моляко В. О., Музика О. Л. Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень. Житомир : Видавництво ПП «Рута», 2007. 319 с.
23. Олійник О. М. Театрально-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Волощук В.О., 2017. 163 с.
24. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ.вищ. навч. закладів. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.

25. Про розроблення програм для дошкільної освіти : лист МОН молодь спорту від 28.02.2013 № 1/9-152. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-152736-13#Text> (дата звернення : 11.09.2024).

26. Психологічна енциклопедія / авт.-упоряд. О. М. Степанов. Київ : «Академвидав», 2006. 424 с.

27. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. Київ : Вища шк., 1982. 295 с.

28. Розвиток старшого дошкільника в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти : метод. реком. / за заг. ред. О. Д. Рейпольської. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 178 с.

29. Роменець В. А. Психологія творчості : навч. посібн. Київ : Либідь, 2001. 288 с.

30. Савінов В. Плейбек-театр як засіб арт-терапії : коли плинність завмирає. URL : <https://www.academia.edu/36138109/>. (дата звернення: 25.10.2024).

31. Савінов В. В. Відновлювальні ефекти плейбек-театру для людей, що переживають наслідки травматичних подій / за наук. ред. Т. М. Титаренко. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2017. 80 с.

32. Савінов В. В. Вплив плейбек-театру на особистість, що переживає наслідки травматичних подій / наук. ред. Т. М. Титаренко. Київ : Міленіум, 2015. 150 с.

33. Сиротич Н. Вихователь – режисер дитячого театру. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 12. С. 55–60.

34. Сисоєва С. О., Алексюк А. М., Воловик П. М., Кульчицька О. І., Сігаєва Л. Є. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті / АПН України; Інст. педагогіки і психології проф. освіти / С. О. Сисоєва (ред.). Київ : ВІПОЛ, 2001. 502 с.

35. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підр. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.

36. Сухомлинський В. О. Про розвиток творчої особистості школярів : індивідуальний та диференційований підхід. URL : <http://pandia.ru/text/79/530/42611.php> (дата звернення 16.08.2023).

37. Сухомлинский В. А. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. Київ : Рад. шк., 1985. 557 с.

38. Тименко В., Єніна Л. Театралізована дизайн-діяльність. *Дошкільне виховання*. 2014. № 1. С. 10–14.

39. Товма І. Театр починається з іграшки. *Дошкільне виховання*. 2008. № 6. С. 16–18.

40. Трофаїла Н. Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки : наук. вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського*, 2018. Вип. 45 (106). С. 155–158.

41. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

42. Шевчук А. С. Мистецький глосарій : театр. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2007. № 2. С. 23.

43. Школа науки : монографія / ред. Д. Д. Зербино. Київ : Логос, 2016. 231 с.

44. Шульга Л. М. Психологічні особливості дошкільного віку як підґрунтя розвитку творчої особистості. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Т. IV. *Психологія розвитку дошкільників*. Вип. 13. 2017. С. 213–222.

45. Шульга Л. М. Потенціал театралізованої гри у формуванні мистецько-творчої компетентності та всебічного розвитку дітей дошкільного віку. *Publisher agency : матер. 7-ї Міжнародної наукової конференції «Наукові результати»* (Рим, Італія, 25–26 липня 2024 р.). 2024. С. 28–33.

46. Gardner H. *Frames of Mind : The Theory of Multiple Intelligences*. NYC : Basic Books, 1983. 440 p.

47. Guilford J. P. Intellectual factors in productive thinking. *Productive thinking in education. The National Education Association*, 1968. P. 5–21.

48. Maslow A. H. Motivation and Personality. New-York : Harper, Row, 1970. 369 p.
49. Montessori M. The Montessori Method : Scientific Pedagogy as Applied to Child Education in the Childrens Houses. New York : Frederick A. Stokes Company. 1912. 377 p.
50. Piaget J. Play, Dreams and Imitation in Childhood. New York : W.W. Norton & Company. 1951. 294 p.
51. Robinson K. Out of Our Minds: Learning to Be Creative. Oxford : Capstone Publishing. 2011. 352 p.
52. Rogers C. R. On Becoming a Person : A Therapists View of Psychotherapy. Boston : Houghton Mifflin. 1961. 420 p.
53. Torrance E. The nature of creativity as manifest in its testing. *The nature of creativity*. 1988. P. 43–75.
54. Vygotsky L. S. Mind in Society : The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA : Harvard University Press. 1978. 159 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

План тренінгу з акторської майстерності та сценічного мовлення для педагогів

Тема: Розвиток акторських навичок і сценічного мовлення у педагогічній діяльності

Мета тренінгу:

Підвищити професійний рівень педагогів у сфері акторської майстерності та сценічного мовлення.

Сприяти розвитку впевненості у публічному виступі.

Оснастити педагогів практичними інструментами для роботи з дітьми в театралізованій діяльності.

Структура тренінгу

1. Вступна частина

Привітання учасників. Легка вправа для знайомства («Зроби рух і передай по колу»).

Ознайомлення з програмою тренінгу. Коротка презентація тем і завдань.

Очікування учасників. Обговорення, що вони хочуть дізнатися/навчитися під час тренінгу.

2. Розминка

Тілесна розкутість: Вправи на зняття м'язової напруги (стряхування, дихальна гімнастика).

Енергетичне налаштування: Вправа «Дзеркало» (учасники повторюють рухи за ведучим).

3. Основна частина

Блок 1: Основи акторської майстерності

Емоційна виразність:

Вправа «Емоції на обличчі» (імітація радості, суму, здивування, гніву тощо).

Вправа «Статуя» (групи учасників створюють «живі скульптури», що передають певний настрій чи ситуацію).

Робота з образом:

Імпровізаційна гра «Розкажи історію без слів».

Робота в парах: «Відчуй образ» (імітація персонажів через рух, позу, інтонацію).

Блок 2: Сценічне мовлення

Дихальні вправи:

«Дихання діафрагмою».

Вправа «Свічка» (повільне видихання).

Робота над дикцією:

Артикуляційна гімнастика (вправи для губ, язика, щелепи).

Чітке проговорювання скоромовок: поступове ускладнення.

Інтонація та темп мовлення:

Вправа «Озвуч образ» (учасники змінюють інтонацію залежно від заданої емоції).

Робота зі скоромовками, змінюючи швидкість і гучність.

Постановка голосу:

Вправи для зниження голосового напруження.

Вправа «Голос у просторі» (направленість і гучність голосу).

4. Заключна частина

Рефлексія: Обговорення, що найбільше сподобалося і чого навчилися.

Практичне завдання: Розробка власного творчого етюдів або вправи для роботи з дітьми (педагоги діляться ідеями).

Зворотній зв'язок: Анкетування або обмін думками в колі.

Методичне забезпечення:

Дзеркала (за можливістю).

Роздруківки зі скоромовками та текстами для інтонаційних вправ.

Музичний супровід для розминки.

Реквізит (маски, тканини, предмети для імпровізації).

Результати тренінгу:

Педагоги:

Опанують базові навички акторської майстерності та сценічного мовлення.

Розвинуть емоційну виразність і впевненість у собі.

Зможуть ефективніше проводити театралізовані заняття з дітьми.

Додаток Б

Методичні рекомендації щодо використання ігор з елементами театралізації на заняттях із дітьми старшого дошкільного віку

Мета: Використання ігор з елементами театралізації для розвитку творчих здібностей, мовлення, уяви, емоційної сфери та соціальних навичок дітей дошкільного віку.

1. Загальні рекомендації

Врахування вікових особливостей:

Завдання повинні відповідати віковим можливостям дітей.

Наприклад, старші дошкільники здатні грати ролі з більш складними сюжетами та діалогами.

Індивідуальний підхід:

Залучати кожну дитину відповідно до її інтересів і темпераменту. Сором'язливим дітям можна запропонувати менш активні ролі (розповідач, помічник).

Поступове ускладнення:

Починати з простих ігор (імітація звуків чи рухів), поступово додавати діалоги, імпровізацію та сценічний реквізит.

Інтеграція в освітній процес:

Включати театралізовані ігри в заняття з розвитку мовлення, математики, ознайомлення з природою, музики та фізичного виховання.

Створення умов:

Організувати простір для ігор: використовувати театральний куточок, реквізит (маски, костюми, декорації).

Підтримувати ініціативу дітей, хвалити за творчість, допомагати долати труднощі.

2. Використання ігор з елементами театралізації на різних заняттях

2.1. Заняття з розвитку мовлення

Мета: Розвиток зв'язного мовлення, артикуляції, збагачення словникового запасу.

Приклади ігор:

«Вгадай героя»: Діти зображують персонажа казки, інші вгадують, хто це.

«Озвуч казку»: Читання казки з інтонаційним озвученням персонажів.

«Закінчи фразу героя»: Діти придумують репліки для персонажів у запропонованих ситуаціях.

2.2. Заняття з музичного виховання

Мета: Розвиток ритму, музикального слуху, емоційної виразності.

Приклади ігор:

«Музична казка»: Діти виконують ролі персонажів під музичний супровід.

«Танцювальна імпровізація»: Зображення персонажів казки через танець (ведмедик, зайчик).

«Співочий діалог»: Інсценізація коротких сценок із використанням співу.

2.3. Заняття з ознайомлення з природою

Мета: Формування уявлень про природу, розвиток допитливості.

Приклади ігор:

«Казка про пори року»: Інсценізація природних явищ (дощ, вітер, сніг).

«Живі істоти»: Імітація поведінки тварин у різних ситуаціях.

«Подорож у ліс»: Розігрування казок про лісових мешканців (зайчик, лисичка).

2.4. Заняття з математики

Мета: Розвиток логічного мислення, рахункових навичок.

Приклади ігор:

«Математичний театр»: Інсценізація казок із математичним змістом («Три поросята», «Рукавичка»).

«Чарівні числа»: Казкові герої вирішують завдання, щоб досягти мети.

«Хто швидше порахує»: Діти грають ролі персонажів, які шукають певну кількість предметів.

2.5. Фізичні заняття

Мета: Розвиток моторики, координації рухів, сили, спритності.

Приклади ігор:

«Театральна естафета»: Діти виконують завдання в ролях (стрибки зайчика, ходьба ведмедика).

«Казковий лабіринт»: Рухлива гра з виконанням ролей персонажів казок.

«Підготовка до вистави»: Розігрів у вигляді фізичних вправ, які імітують поведінку казкових героїв.

3. Методичні прийоми

Імпровізація: Діти створюють сюжет самостійно.

Колективна творчість: Спільне створення казки чи сценки.

Використання реквізиту: Маски, рукавички, костюми стимулюють творчу активність.

Рольова гра: Діти виконують ролі казкових героїв.

Обговорення: Після гри обговорюються почуття та враження дітей

Додаток В

Поради для батьків

з розучування лічилок, жмурилок і скоромовок з дитиною вдома

Шановні батьки!

Театралізована діяльність – це ефективний засіб розвитку уяви, мовлення, емоційної сфери та творчих здібностей дитини. Вона дозволяє дітям пізнавати світ, вчитися виражати свої думки й почуття, розвивати соціальні навички. Театральні елементи легко інтегрувати в домашню діяльність, зробити її цікавою, корисною та зближуючою для всієї родини. Лічилки, жмурилки та скоромовки – це простий і водночас надзвичайно корисний спосіб розвивати мовлення, пам'ять, увагу й творчі здібності дитини. Такі заняття не лише сприяють розвитку дитини, а й створюють чудову нагоду для спільного веселого проведення часу.

ЛІЧИЛКИ, ЖМУРИЛКИ, СКОРОМОВКИ

Аза, дваза

Аза, дваза, триза, риза,
Чопик, бучик, жута, рита.
Девир, пастер, ф'ю.

Бігли коні під мостами

Бігли коні під мостами
З золотими копитами.
Дзень, брязь – вийшов князь!
Тут циганка ворожила,
Шматок сала положила.
Ось воно є – щастя твоє!

Гулі, гулі

Гулі, гулі – такі очі, як моргулі,

Чинки, чинки – такі очі, як мисчинки,
Чата, чата – такі очі, як горщата.

Летів рій бджілок

Летів рій бджілок зі ста лічилок.
Зійшлися діти, давай лічити,
Бо кожна бджілка, немов лічилка:
Кого укусить – жмурити мусить.

Мала баба три сини

Мала баба три сини –
Були вони русини:
Один ходив до школи,
Другий робив підкови,
А третій був розпусняк
– Вкрав він в баби капусняк.

Наша совонька-сова

Наша совонька-сова
позабула всі слова.
На пеньку сидить, очима лупає,
ногами тупає. Туп-туп!

П'ять зайчаток вийшли з дому

П'ять зайчаток вийшли з дому.
Спершу стали по одному,
Потім – в пари, топчуть сніг.
Хто без пари – геть побіг.

Раз, два, три, чотири, п'ять

1, 2, 3, 4, 5 - вийшов зайчик погулять.
Як нам бути? Що зробити?
Треба зайчика зоовити.
Будем знову рахувать: 1, 2, 3, 4, 5

Стоїть півень

Стоїть півень на току у червонім чобітку.

Будем півника просити: –

Ходи жито молотити!

Тікав заєць через міст

Тікав заєць через міст –

Довгі вуха, куций хвіст.

А ти далі не тікай,

Рахувати починай: 1, 2, 3 – вийди ти!

Федір, Сидір і Каленик

Федір, Сидір і Каленик

Збудували тут куреник.

У куренику сидять,

По варенику їдять.

В нас вареників немає.

Хто жмуритись починає?

Ходила квочка

Ходила квочка коло кілочка.

Водила діточок біля квіточок! Квок!

Якало, тикало...

Якало, тикало, микало, викало,

Хтокало, шокало, кликало, кудикало.

Тобі жмуритись випало.

Ану рукою затулись, не дивись!